

RAPPORT

Kulturelt mangfold i barnehager og skoler

Evaluering av utbytte av kompetanseutviklingsprosjekt i regi av NAFO, HiNT og Fylkesmannen i Nord-Trøndelag

Kathrine Moen
Kirsten Lauritsen

Høgskolen i Nord-Trøndelag
Rapport nr 81

Steinkjer 2012

Kulturelt mangfold i barnehager og skoler

Evaluering av utbytte av kompetanseutviklingsprosjekt i regi av NAFO, HiNT og Fylkesmannen i Nord-Trøndelag

Kathrine Moen
Kirsten Lauritsen

Høgskolen i Nord-Trøndelag
Rapport nr 81
ISBN 978-82-7456-655-2
ISSN 1504-7172
Steinkjer 2012

Høgskolen i Nord-Trøndelag utgir følgende publikasjonsserier: Rapport, Utredning, Arbeidsnotat og Kompendium

HiNT-Rapport forbeholdes publisering av forskningsarbeider som utgår fra HiNTs fagmiljøer. Rapportene skal fagfellevalueres på faglig og formelt grunnlag før publisering.

Se: http://www.hint.no/hint/fagportal/bibliotek/hint_publicasjoner

Rettighetshaver
Høgskolen i Nord-Trøndelag

Tilgjengelighet
Åpen

Publiseringstype
Digitalt dokument (pdf)

Redaksjon
Hovedbibliotekar

Kvalitetssikret av:
Sunil Loona, r u { n m i , seniorrådgiver ved HiOA/NAFO (ekstern)
Målfrid Bleka, h t u k o l e l æ r e r , rådgiver ved HiOA/NAFO (ekstern)
Førsteamanuensis, dr.theol. Idar Kjølsvik (intern)

Nøkkelord: kompetanseutvikling, kulturelt mangfold, barnehage, skole
Key words: competence, diversity, kindergarten, school

Opplysninger om publikasjonsserien fås ved henvendelse HiNT:
Biblioteket Steinkjer, Postboks 2501, 7729 Steinkjer, tlf. 74 11 20 65 eller epost:
bibsteinkjer@hint.no eller hovedbibliotekar@hint.no

1. Innledning

Denne rapporten er resultatet av et forskningsprosjekt der fire ansatte ved HiNT har undersøkt deltakernes utbytte av et kompetanseutviklingsprosjekt om inkludering og likeverdig opplæring i barnehager og skoler i Nord-Trøndelag.

Kompetanseutviklingsprosjektet, retta mot ansatte i et utvalg barnehager og senere også skoler i fylket, ble gjennomført i perioden 2006-2010. Høsten 2006 inviterte Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) Høyskolen og Fylkesmannen i Nord-Trøndelag og høyskoler og fylkesmenn i fire andre fylker til å delta i prosjektet. HiNT /Avdeling for lærerutdanning sa ja til å delta. Kirsten Lauritsen, som var ansatt på samfunnsfagsseksjonen og knyttet til førskolelærerutdanninga, ble bedt om å lede det lokale utviklingsprosjektet på vegne av HiNT. Norskfaget ble også involvert, først ved Kristin Fahlstrøm og senere ved Ingunn Longva. Etter hvert ble gruppa utvidet til å omfatte pedagogikkfaget, ved Solveig Bergstrøm, og RLE-faget (religion, livssyn og etikk) ved Kathrine Moen. Den tverrfaglige faggruppa på HiNT arrangerte årlig fire til fem åpne dagsseminar (samlinger) for ansatte i barnehager, kommuner og etter hvert også skoler, med forelesere på nasjonalt nivå om tema knyttet til undervisning og inkludering av språklige minoriteter¹. I tillegg ledet HiNT-ansatte nettverk for ansatte i et utvalg av barnehager og skoler, samt at disse fikk tilbud om veiledning i forbindelse med et utviklingsprosjekt ved egen institusjon. Bakgrunn, innhold og gjennomføring av kompetanseutviklingsprosjektet er beskrevet nærmere i senere kapitler.

2. Bakgrunn og problemstillinger

Forskningsprosjektet som denne rapporten baserer seg på, ble initiert på bakgrunn av refleksjoner i den tverrkulturelle faggruppa på HiNT om erfaringene fra gjennomføringen av kompetanseutviklingsprosjektet². Både Rambølls nasjonale evaluering av NAFO-prosjektet og vurderingene til den tverrkulturelle faggruppa på HiNT, konkluderte med at kompetanseutviklingsprosjektet hadde vært vellykket, både når det gjaldt målgruppe, innhold og organisering (Rambøll, 2010). Prosjektet i Nord-Trøndelag fikk hederlig omtale i den nasjonale evalueringen. Også faggruppas oppsummering av samarbeidet med Fylkesmannen og NAFOs bidrag i dette kompetanseutviklingsprosjektet, var positive. I etterkant av kompetanseutviklingsprosjektet satt faggruppa igjen med et inntrykk av at erfaringene med de varierte metodene som ble tatt i bruk i dette prosjektet kunne ha en verdi ut over de konkrete problemstillingene i dette bestemte prosjektet. Vi var rett og slett

---

¹ Se vedlagte liste over samlinger og tema.

² Vi har altså to «prosjekter» å forholde oss til – vårt eget forskningsprosjekt, som rapporten beskriver, og det kompetanseutviklingsprosjektet som er tema for vår undersøkelse. For å unngå sammenblanding mellom disse to i det følgende, vil vi så langt det er mulig bruke betegnelsen «undersøkelse» om vårt forskningsprosjekt, og reservere betegnelsen «prosjekt» til kompetanseutviklingsprosjektet vi utførte på bestilling fra NAFO.

ute etter om metodene i kompetanseutviklingsprosjektet i retning praksisfeltet kunne ha en overføringsverdi til andre tema og andre målgrupper. For å finne ut noe om disse spørsmålene, ønsket vi å gjøre en grundigere lokal studie av utbyttet deltakerne i vårt lokale kompetanseutviklingsprosjekt mente de hadde av å delta, både når det gjaldt tema, de enkelte delene av prosjektet (fagdager, nettverk, egne utviklingsprosjekt, veiledning) og av helheten.

Problemstillingene i denne undersøkelsen, ble følgende:

1. Hva slags utbytte har deltakerne fra barnehage og skole i Nord-Trøndelag hatt av å delta i NAFO-prosjektet?
2. Hvilke metoder og erfaringer fra arbeidet med prosjektet oppsummerer deltakere fra praksisfeltet og arrangørene fra HiNT som positive og hva har fungert mindre bra i prosjektperioden og i etterkant av prosjektet?

Datagrunnlaget i undersøkelsen er samlet inn ved hjelp av ulike metoder:

1. En spørreundersøkelse (quest-back) til alle barnehager og skoler som har deltatt på minst en samling i kompetanseutviklingsprosjektet
2. Fokusgruppeintervjuer med ansatte i barnehage og med ansatte i skoler som har deltatt i kompetanseutviklingsprosjektet
3. Individuelle oppsummeringer og felles erfaringsutveksling i den tverrkulturelle faggruppa om metoder og utfordringer i kompetanseutviklingsprosjektet

Målgruppe for undersøkelsen er altså i første rekke deltakerne fra praksisfeltet – ansatte i barnehage og skole som har deltatt på minst en av samlingene i prosjektet. I tillegg er den tverrfaglige gruppa en viktig kilde til kunnskap om metoder og arbeidsmåter i prosjektet: om arbeidet med å arrangere samlinger, erfaringer fra møtene i nettverkene vi arrangerte, fra veiledning og om deltakernes egne utviklingsprosjekter. I en viss forstand innebærer «egne erfaringer» at vi studerer oss selv, noe det ligger en mulig feilkilde i. Vi er klar over dette, men ser også at dette er en nødvendig kilde, som ikke kan erstattes av andre metoder for datainnsamling. Metodene blir beskrevet nærmere senere i rapporten.

Den nasjonale evalueringen av prosjektet, utført av Rambøll, danner dessuten et bakteppe for vår egen undersøkelse. Men først vil vi gi en presentasjon av det kompetanseutviklingsprosjektet som danner bakgrunn for vår undersøkelse.

3. Kompetanseutviklingsprosjektet

3.1 Kort om NAFO

NAFO ble etablert i 2004 med bakgrunn i den daværende Regjeringens strategiplan: "Likeverdig utdanning i praksis! Strategi for bedre læring og større deltakelse av språklige minoriteter i barnehage, skole og utdanning 2004-2009" (Utdannings- og forskningsdepartementet, 2003). Etter strategiplanperioden arbeider NAFO videre med kompetanseheving, nettverksbygging og utviklingsprosjekter for å fremme inkludering og likeverdig opplæring i barnehager, skoler og voksenopplæringsinstitusjoner (Kunnskapsdepartementet, 2007). NAFO får oppdrag fra Utdanningsdirektoratet og samarbeider med universitet, høyskoler, de øvrige nasjonale sentra, FUG (Foreldreutvalget i grunnskolen) og Vox (Nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk). NAFO har initiert såkalte fokusvirksomheter innen barnehager, grunnskoler, videregående opplæring og voksenopplæring, som de har regelmessig kontakt og møter med. Som nasjonalt kompetansesenter er NAFO en viktig kilde til kunnskap, nettverk og oversikt over utviklingsprosjekter og fagfolk over det ganske land, både gjennom direkte kontakt og gjennom utvikling av nettsider med læremiddel, filmer og nyttige nettsider til bruk for forskere, utdanningsinstitusjoner og praksisfelt på alle stadier i utdanningsløpet.³ I følge NAFOs egen nettside er mandatet deres å bidra til at den nasjonale utdanningspolitikken blir iverksatt og gjennomført slik at barn, unge og voksne kan få en likeverdig og tilpassa opplæring av høy kvalitet i et inkluderende fellesskap. De skal medvirke til at flerkulturelle perspektiver blir ivaretatt i barnehage og grunnopplæring, til økt kvalitet i opplæringstilbudet til minoritetsspråklige og i arbeidet med å utvikle inkluderende, flerkulturelle læringsfellesskap

3.2 Kompetanseutviklingsprosjektet på HiNT

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) iverksatte høsten 2006 et kompetansehevingsprosjekt i samarbeid med høgskoler og fylkesmenn.

I prosjektbeskrivelsen fra NAFO heter det: *"Mange barnehager har et kulturelt og språklig mangfold blant barn, foreldre og personalet. Dette mangfoldet skal prege arbeidet i barnehagene. Kompetansehevingstiltaket skal bidra til bevisstgjøring og økt handlingskompetanse hos barnehagepersonalet slik at alle barn får mulighet til å få dekket sine grunnleggende behov. Barns behov for identitetsbekreftelse, perspektivutvidelse og arbeid med språk er nøkkelord i kompetansehevingstiltaket."*

NAFO gjennomførte først et pilotprosjekt i en bydel i Oslo i 2005-2006. På bakgrunn av positive erfaringer fra dette pilotprosjektet, ble kompetanseutviklingsprosjektet i 2006 utvidet til å gjelde åtte fylker⁴, så utvidet med sju nye fylker og de siste to årene til alle landets fylker. Prosjektet har vært rettet mot ansatte i barnehager i de fylkene som deltok. Målsettingene for prosjektet var å bidra til implementering av Rammeplan for barnehager og initiere arbeid med temaheftet om kulturelt mangfold som følger planen. Tilskuddsordningen for tiltak til å bedre minoritetsspråklige barnas språkforståelse i førskolealder og Strategiplanen: "Likeverdig utdanning i praksis", var sentrale virkemidler i denne kompetanseutviklingen. HiNT og fylkesmannen i Nord-Trøndelag deltok fra

³ <http://www.hioa.no/Om-HiOA/NAFO>, <http://morsmal.no/index.php/no>, <http://mino.udir.no/id/1.0>

⁴ Nordland, Nord-Trøndelag, Hordaland, Rogaland, Aust-Agder, Telemark, Vestfold og Akershus

starten i 2006 til prosjektets slutt i 2010. Både HiNT og fylkesmannen har bidratt med egne økonomiske og personellmessige ressurser inn i prosjektet, i tillegg til det NAFO har bidratt med.

Prosjektet var todelt, og hadde både en top-down-del og en bottom-up-del. Fagansatte fra tre fagseksjoner på HiNT, samfunnsfag, norsk og pedagogikk, gikk sammen i en tverrkulturell faggruppe som arbeidet sammen om prosjektet. Prosjektet ble forlenget, og i det påfølgende året, 2007, utvidet HiNT faggruppa til også å inkludere en fagperson fra religion, livssyn og etikk – faget (RLE). Top-down-delen av prosjektet innebar kompetansehevingssamlinger⁵ med forelesere på nasjonalt nivå, der både prosjektbarnehagene og alle barnehager og kommuneansvarlige i fylket ble invitert. I bottom-up-prosjektet ble fire barnehager invitert til delta i nettverk, veiledet av HiNTs tverrkulturelle faggruppe. Disse barnehagene laget egne utviklingsprosjekt for å videreutvikle det flerkulturelle arbeidet i egen barnehage. Barnehagene rapporterte om godt utbytte av å delta i prosjektene. Endringer i barnehagenes prioriteringer innebar at en av prosjektbarnehagene valgte å trekke seg ut av prosjektet fra det første til det andre året, en annen barnehage fikk tilbud om å være med i stedet.

Fra høsten 2008 bestemte den tverrkulturelle faggruppa på HiNT seg for å starte et tilsvarende prosjekt, bygd på samme mal som NAFO-prosjektet, rettet mot ansatte i grunnskolene i Nord-Trøndelag. Dette prosjektet ble finansiert av HiNT, med støtte fra Fylkesmannen i Nord-Trøndelag. Fire skoler ble med i nettverk, og alle grunnskolelærere i hele fylket var invitert til samlingene. Målsettinga for skoleprosjektet ble formulert slik: *”Prosjektets hovedmål er å bidra til bevisstgjøring og økt handlingskompetanse på det flerkulturelle området hos ansatte i skolen. Det er i tillegg ønskelig at de deltakende skolene kan fungere som kompetanseenheter, og at de kan bidra til spredning av denne kompetansen.”*

Da NAFO-prosjektet ble vedtatt videreført fra 2008, ble deltakerne i nettverket i Nord-Trøndelag byttet ut for å gi nye barnehager et tilbud. Noen av nettverksbarnehagene var ferdige med sine egne utviklingsprosjekter, fire nye kom til. En av de ”gamle” barnehagene initierte en videreføring av nettverksmøter i forlengelsen av det nettverket HiNT hadde drevet. I løpet av høsten 2008 ble det av ressurshensyn og praktiske hensyn, besluttet å slå sammen de felles kompetansehevende samlingene for barnehagene og skolene. Den tverrkulturelle faggruppa på HiNT valgte å fokusere samlingene rundt tema som var aktuelle for begge målgruppene, og instruerte foreleserne om å tilpasse formidlingen til både barnehagefolk og skolefolk. Både skoleprosjektet og NAFO-prosjektet rettet mot barnehagene ble videreført i skoleåret 2009-2010. Den økonomiske støtten til høyskolene ble redusert og innholdet i NAFO -prosjektet ble noe endret fra sentralt hold. HiNT fortsatte sin aktivitet mer eller mindre i samme form som før, på grunn av samarbeidet med skoleprosjektet. Skoleprosjektet hadde en utskifting av nettverksskoler fra høsten 2009. To av skolene fortsatte med sine utviklingsprosjekter, to gikk ut av prosjektet og to nye kom til. I enkelte tilfeller valgte skolene sjøl å trekke seg ut, i andre tilfeller valgte ledelsen å foreta endringer. Det er naturlig at det skjer slike endringer i skoler og barnehagers prioriteringer og valg, og en må derfor regne med at det skjer slike rullinger i prosjektarbeid med praksisfeltet.

---

⁵ Når rapporten bruker uttrykket ”samlingene”, refererer det til de kompetansehevende samlingene som var åpne for alle ansatte. ”Nettverket” er de barnehagene og skolene som deltok med egne prosjekt på sine arbeidsplasser.

4. Metode og gjennomføring for undersøkelsen

Den tverrkulturelle faggruppa på HiNT drev prosjektet lokalt. Det er også vi som foretar en undersøkelse av prosjektet nå i etterkant. Denne «bukken og havresekken»- funksjonen innebærer at det kan være nyttig å ha en viss kritisk distanse til våre funn og tolkninger. Dette har vi også sjøl vært oppmerksomme på som en mulig feilkilde, og vi har derfor brukt flere metoder og et utvalg sitater for å speile en bredde i deltakernes synspunkter. Som nevnt har det blitt utført en landsomfattende undersøkelse av NAFO-prosjektet som vår egen undersøkelse er en del av. Her er også prosjektet i Nord-Trøndelag kartlagt og sammenlignet med resultater fra resten av landet (Rambøll 2010). Vi viser til denne rapporten som en uavhengig kilde og et mulig korrektiv i forhold til vår egen dybdeundersøkelse.

4.1. Spørreskjemaundersøkelsen

Det ble utformet og sendt ut en questback-undersøkelse på e-post til alle som hadde deltatt på en eller flere samlinger i prosjektet (se vedlegg). Den ble sendt til 242 e-postadresser. 104 responderte på undersøkelsen. Majoriteten av svar, 52 av 104, kom fra barnehagefeltet, 35 kom fra skolen og resten var i administrative stillinger. Disse hørte til enten barnehage, skole eller andre instanser.

Spørreundersøkelsen stilte spørsmål som korresponderer med rapportens punkt 5.1 om samlingene, pkt. 5.5 om konsekvensene for arbeidsplassen av å ha deltatt i prosjektet og pkt. 5.7 om videre utvikling av feltet på respondentens arbeidsplass. Punktene 5.2, 5.3 og 5.4 og 5.6 forutsetter deltakelse i nettverket, og er derfor ikke besvart av alle. I spørsmålsstillingene i questback - undersøkelsen ønsket vi å inkludere også barnehager og skoler som ikke deltok i nettverk, bare på samlinger. Noen av spørsmålene var avkryssninger mens flere av spørsmålene hadde åpne svarfelt. Dette gir mer informasjon om hva respondentene mener, og er ment å skulle fylle ut bildet fra avkryssningsspørsmålene. Flere av informantene har bare svart på et utvalg av spørsmålene i spørreskjemaet.

4.2 Fokusgruppeintervju

Fire barnehager og fire skoler deltok i prosjektets siste år. Disse var invitert med to personer fra hver institusjon til å delta i ett fokusgruppeintervju med barnehagene og ett tilsvarende intervju med skolene. Intervjuene varte i om lag 2 timer, og hadde form som et åpent, semi-strukturert intervju . Vi gjorde lydopptak av samtalene og transkriberte dem i etterkant. På den måten har vi hatt tilgang til detaljer fra samtalene når vi i ettertid skulle analysere dem. Dessverre opplevde vi en del frafall i løpet av de siste dagene før intervjuene, så under barnehageintervjuet var kun tre personer fra to barnehager tilstede. Tilsvarende var det for skolene, tre personer fra to skoler representerte prosjektskolene. Vi ønsket å gjennomføre et ekstra intervju med de som ikke kunne møte første dagen, men det lot seg av ulike grunner ikke gjennomføre. Den ideelle størrelsen på et gruppeintervju er ifølge Russell Bernard 6-12 personer (Bernard, 1994, p. 225). Vi var to intervjuere, en som ledet samtalen, den andre var medhjelper. Faren med å være få deltakere i intervjuet, er at en får et mindre grunnlag for å kunne trekke konklusjoner på bakgrunn av samtalene. Denne faren er vi oppmerksomme på, og det er derfor viktig at undersøkelsen baserer seg på flere kilder.

Fra begge barnehagene møtte styrer til fokusgruppeintervjuet. Styrerne hadde også deltatt i prosjektet, men ikke nødvendigvis så ofte som enkelte av prosjektdeltakerne fra barnehagen deres. Fra skolene møtte aktive deltakere i prosjektet, men ingen ledere. Dette kan være tilfeldig, eller det

kan handle om organisatoriske forskjeller mellom barnehage og skole. Det er også mulig å tolke denne forskjellen som et uttrykk for ulike prioriteringer mellom skole og barnehage. Samtalene og de ulike tema som får vekt i de to intervjuene, bærer nok til en viss grad preg av denne forskjellen.

Pål Repstad skriver at gruppeintervjuer gjerne utvikler en dynamikk der samtalepartene kommenterer hverandre, utdyper, nyanserer, forsterker og forholder seg til det de forrige innleggene dreier seg om (Repstad, 1993, p. 74). Dette opplevde vi i stor grad i fokusintervjuene våre. Vi opplevde også at vi i disse gruppeintervjuene ikke bare snakket om utbyttet av prosjektet, men kom inn på mange omkringliggende tema. Dette skyldes at de var strukturert mer som åpne samtaler enn som intervju. Barnehagens kontekst og rammeforhold lå i utgangspunktet utafør intervjusituasjonen, men har likevel stor betydning for barnehagehverdagen. Dette er derfor en naturlig del av samtalen i HiNTs kontakt med praksisfeltet. Åpne samtaler blir til i samspillet mellom alle aktørene og deres ulike interesser. Eksempler på emner vi drøftet, er kommunens rolle, statlige føringer av betydning for barnehagene, og dagsaktuelle tema som basebarnehager, ettåringer i barnehagen og liknende. Dette er tema det er behov for barnehagene å samtale om, og viktig at HiNTs førskolelærerutdanning har kjennskap til.

4.3 Forskjeller mellom spørreundersøkelsen og fokusgruppeintervjuene

En spørreundersøkelse er en innfallsvinkel som er svært forskjellig fra et åpent intervju til å få svar på spørsmål om et tema. Spørreundersøkelsen når ut til mange flere, og en får derfor mange flere svar som kan gi en interessant statistikk. I et fokusgruppeintervju kan en imidlertid gå mer i dybden på ulike temaer. En hører ikke så mange stemmer, men dem en hører, hører en godt. I hovedsak har vi funnet stort sammenfall i resultatene fra fokusintervjuene og spørreundersøkelsen. Det å ha sammenfallende funn fra ulike typer undersøkelser, gjør at vi kan være sikrere på at det er hold i det vi har funnet. Dette er også i samsvar med det Bernard sier: *"It turned out that the information from the focus groups duplicated much of the information gathered by the other methods used in the study. (...) When several methods produce the same results, you can be a lot more secure in the validity of the findings"* (Bernard, 1994, p. 227).

Når det gjelder spørsmål om konkret utbytte av å delta i samlingene, viste det seg interessante forskjeller i hva informantene sa i spørreskjemaundersøkelsen og i gruppeintervjuene. I spørreskjemaet hadde vi ei "smørbrødtype" over mulig utbytte av deltakelse på samlingene, der informantene kunne krysse av hva de mente de hadde lært om. Mange av questback-informantene som hadde deltatt på mer enn fem samlinger, krysset av at de hadde lært om svært mange tema i løpet av samlingene de hadde deltatt på. Da intervju-deltakerne skulle svare på åpent spørsmål om konkret utbytte, var det færre tema som kom fram. De temaene intervjudeltakerne sier de har lært om, er antakelig det som sitter igjen, og som har fått vekt i institusjonen deres i etterkant. Minnet er dessuten en svikefull venn for mange av oss: Det er lettere å krysse av når en har konkrete forslag enn å hente temaer fra hukommelsen.

5. Resultat av undersøkelsene

I dette kapitlet foretar vi en gjennomgang av de viktigste elementene i våre undersøkelser. Vi ser på samlingene, deltakelse fra både barnehage og skole, erfaringene med nettverk og veiledning, før vi gir ei oppsummering av deltakernes utbytte av å delta i dette kompetanseutviklingsprosjektet. Vi

avslutter kapitlet med å presentere deltakernes tanker om den framtidige utviklinga av det flerkulturelle fagfeltet i den barnehagen eller skolen der de jobber.

5.1 Samlingene

Det som er hovedinntrykket når barnehagene skal snakke om samlingene, er at de sier de har hatt stort utbytte av dem: *"Jeg synes det har vært kjempepositivt, jeg. (...) sjøl om en tenker: 'åh, nå skal jeg sitte to timer på forelesning!' så tenker jeg: 'det er sikkert noe bra nå også!' Det har som regel vært bra det vi har vært på."* Deltakerne er aller mest fornøyd når det har vært forelesere som har snakket fra praksisfeltet om egne erfaringer av hvordan ting kan gjøres. Noen tema som har gitt stort utbytte, poengteres spesielt, og et av dem er "lesevenner"⁶. Andre tema som nevnes, er kunnskap om religion, kulturer og betydningen av morsmål.

Vi tok opp lederne rolle i prosjektet og i deltaking på samlingene, og det var enighet om at lederne er svært viktige i slike prosjekter. Det handler om den plassen de gir emnet i barnehagen, og tematikken får klart større gjennomslagskraft når det er ledere som deltar, enn når det er assistenter. Lederne egen motivasjon spiller også inn: *"Jeg føler at når jeg er med her, så er jeg med fordi jeg har lyst og fordi det har vært noe spennende, og at det har vært noe jeg kunne ha tatt med meg tilbake til barnehagen, for ellers har jeg ikke kommet til å gjøre det."* Denne lederen er klar over at hun har reist på samlinger av egen fri vilje, fordi hun hadde lyst. Hun er bevisst på at hun ikke ville gått dersom det ikke ga utbytte hver gang. Dette tolker vi som at det var klar forventning om godt utbytte hver gang, og ettersom hun fortsatte å komme, ble forventningene i stor grad innfridd.

Begge skolene som er representert i gruppeintervjuet, gir også uttrykk for at de er godt fornøyd med samlingene, og har hatt stort utbytte av dem: *"Jeg synes at det har vært veldig positivt! Det er flere grunner til det: For det første har det vært med og gitt et rom i en travel arbeidshverdag hvor du får reflektert over hva du holder på med, opp mot den input du får. Det synes jeg har vært kjempenyttig. De foreleserne som har vært her, har vært ganske spredt, det har vært ganske forskjellige tema, men det har vært veldig nyttig, synes jeg."* Av konkrete samlinger nevnes både samlinger om kartlegging og leseopplæring, i tillegg til at også en av skolene nevner samlinga om lesevenner og skole – barnehagesamarbeid som de har dratt konkret nytte av i arbeidet med å starte lesevenn-prosjekt for 4. trinn.⁷

Av de rundt 100 personene som responderte på spørreundersøkelsen, hadde nærmere 60 % deltatt i nettverk i prosjektet, mens resten bare hadde vært deltakere på en eller flere samlinger, uten å være

---

⁶ Dette er et prosjekt der elever i 4. trinn i skolen kommer på jevnlige besøk i en nabobarnehage og leser høyt for barna der. Dersom det finnes barn med samme morsmål utenom norsk, leser de ei lita bok på morsmålet sitt. Dette styrker leseferdighetene for elevene, det øker språkbevisstheten hos barnehagebarna, det anerkjenner de minoritetsspråklige som får lese på eget morsmål, det kan bidra positivt til elevenes omsorg og selvfølelse, det styrker båndet mellom barnehagen og skolen og kan lette overgangen til 1. klasse for barnehagebarna. I tillegg gir det gode leseopplevelser og opplevelser av fellesskap.

⁷ Både førskolelærerne og lærerne i fokusintervjuene sier mye om utbytte, men det er vanskelig for dem å skille ut bare det som gjelder samlingene. Derfor bør det de sier om utbytte av samlinger, sees i sammenheng med det som sies under punkt 3.5. utbytte for arbeidsplassen og punkt 3.6 samlet utbytte.

med i nettverk med prosjekt på egen institusjon. 27 % av respondentene hadde deltatt på kun én samling, omtrent 41 % av de som svarte, hadde deltatt på 2-5 samlinger, mens 32 % hadde deltatt på flere enn fem samlinger. Når vi oppsummerer svarene på det generelle spørsmålet om samlet utbytte av å ha deltatt på samlinger, svarte 83 % at de hadde et bra, stort eller veldig stort utbytte av samlingene. I underkant av 15 % hadde noe utbytte av samlingene, mens 1 % svarte at det var lite utbytte av den ene samlinga respondenten deltok på. Det vil si at et stort flertall opplever at de sitter igjen med et godt utbytte av å ha deltatt på samlinger.

Vi stilte deretter et åpent spørsmål om *hva* som hadde vært det viktigste utbyttet fra samlingene. Her kunne respondentene skrive med egne ord, men svarene kan likevel lett plasseres i to hovedgrupper: den ene har overskriften "faglig påfyll" og den andre svargruppa fokuserer på erfaringsutveksling, det vil si å snakke med andre som jobber med samme utfordringer som en sjøl. Respondentenes svar kan grovt sett deles i tre deler, den første tredelen skriver bare om faglige tema, den andre tredelen skriver bare om erfaringsutvekslinga, mens den siste tredelen nevner både erfaringsdeling og faglig utbytte som viktigst. Innafor den tredelen som la vekt på faglig påfyll, var det mange som skrev helt generelt om faglig input og mer kunnskap, mens andre konkretiserte hva som var det viktigste utbyttet. Her trakk mange fram kunnskap om morsmål og barns språkutvikling. Andre tema som ble nevnt av mange, var kunnskap om kultur og religion, og kompetanse i å møte foreldre med respekt og kunne samarbeide godt med heimen. I tillegg nevnte de barn i krise, å forstå barns fortid, overgangen barnehage – skole, betydningen av morsmålsassistenter, økt bevissthet og det å se kulturelt mangfold som en ressurs. Den tredjedelen som svarte at erfaringsutvekslinga var viktigst, legger hovedvekt på det å få tips, praktiske ideer og det å treffe og snakke med praktikere med liknende erfaringer og utfordringer som det de sjøl står i i arbeidet sitt. Bortimot en tredjedel av respondentene svarte at både erfaringsdeling og faglig kunnskap var det viktigste utbyttet. Det må kunne tolkes som at disse to delene er like viktige for dem.

Hovedinntrykket både fra intervjuene og spørreundersøkelsen, er at svært mange opplever at de sitter igjen med et godt utbytte etter å ha deltatt på samlingene i prosjektet. Det er mange av de samme temaene som trekkes fram som viktige, både fra intervjuene og spørreskjemaene: morsmålets betydning, barns språkutvikling, kunnskap om kulturer og religion, kunnskap om barn i krise, overgangen barnehage – skole. Skolene i fokusgruppeintervjuet legger mer vekt på kartlegging, noe som ikke nevnes som sentralt av deltakerne i spørreundersøkelsen.

Vi finner igjen den samme variasjonen i vektlegging av teoretisk kunnskap og erfaringsutveksling både hos intervjudeltakerne og spørreskjemaespondentene. Ansatte i barnehager og skoler uttrykker både behov for å snakke med kolleger og utveksle tips og ideer, og for å få ny teoretisk kunnskap. I intervjuene, spesielt med skolefolkene, ble dette tydeligere presisert: Det optimale er å få faglig påfyll først, og deretter få muligheten til å diskutere stoffet og sette det inn i den praktiske hverdagen på arbeidsplassen, å utveksle erfaringer, få og gi tips og drøfte felles utfordringer. Dette er en måte som knytter sammen teori og praksis, og som gir god læring, ifølge våre informanter. Prosjektledelsen valgte å spandere lunsj på alle deltakerne på hver samling. Hensikten var at de skulle sitte samla og få muligheten til samtale og erfaringsutveksling etter forelesningene. I tillegg var det ment som en liten gulrot for å øke deltakelsen. Så trivielt som det kan synes, opplevde vi likevel at gratis lunsj fungerte litt som «lokkemat» i en travel hverdag.

Når det gjelder forankring i ledelsen, har prosjektet ulike erfaringer: I en barnehage har en erfaren assistent stilt krav om at en pedagogisk leder skal være med på samlinger, nettverk og utviklingsprosjekter. I en del tilfeller har ikke administrativ eller pedagogisk ledelse vært til stede på samlingene, men barnehagen har sendt assistenter. Vi har også eksempel på en barnehage der hele det lokale prosjektet ledes av en assistent. Dette har vi – i likhet med den nevnte assistenten – stilt oss undrende og kritiske til, nettopp fordi vi ser hvor viktig det er at ledere og pedagogisk personale har hånd om slike prosjekter og får del i den kompetansen som skal bygges opp i barnehagen.

5.2 Erfaringer med at samlingene var rettet både mot barnehage og skole

På spørsmålet om hvilke erfaringer deltakerne hadde med at samlingene i prosjektet etter hvert ble rettet både mot barnehage og mot skole, kom det fram to helt ulike opplevelser fra de to barnehagene som var representert i intervjuet. Ansatte fra den ene barnehagen var nokså skeptiske til samlinger der lærere var en av målgruppene. *”Jeg er litt sånn at viss jeg skulle valgt Røstadseminaret og det står at det er retta noe mot skole, da hadde jeg aldri dratt på det, for jeg synes at skolen tar over bestandig, alt, alle fora der det er for begge parter.”* I dette sitatet er det tydelig at det er et tema som engasjerer følelsene. På direkte spørsmål om dette var et problem i dette aktuelle prosjektet, var svaret nei. Men en av foreleserne ble kritisert for ikke å ha hatt fokus på barnehage, bare på skole.

Den andre barnehagen hadde en helt annen opplevelse av samspillet med skolefolk i prosjektet. De forteller om det felles lesevern - prosjektet de har startet sammen, og der det å møtes i forbindelse med samlingene har vært viktig for utviklinga av dette prosjektet: *”Samtidig så begynte vi i forhold til det med lesevenner, og oppretta et samarbeid med (skole X), og det har vært veldig, veldig positivt, og det har også ført til at vi har fått samarbeid på mange andre områder enn bare akkurat det med lesevenner. Så jeg synes at det har vært veldig, veldig positivt, da! Og jeg tror at vi hadde ikke fått i gang det prosjektet viss ikke de hadde vært med på samlingene. Så det handler litt om det, at begge partene må være her og oppleve viktigheten og se nytten av hva en kan få ut av en sånn type prosjekt.”* Denne barnehagen har også god erfaring med samarbeidsmøter, der opplevelsen av likeverd mellom skole og barnehage er mye sterkere nå enn den har vært tidligere. Der opplever de at den gamle skjevheten i status mellom skoler og barnehager er i ferd med å jevne seg ut. Det å møtes om felles tema, ser altså ut til å kunne ha et potensiale for å bygge ned grenser mellom barnehage og skole, og også til å utvikle felles prosjekter knyttet til det aktuelle temaet, i dette tilfellet kulturelt mangfold.

Alle lærerne vi intervjuet, var svært godt fornøyde med at det var felles samlinger for barnehager og skoler: *”Helt topp! (...) Å oversette, eller se det i relasjon til den jobben du holder på med, det har ikke vært noe problem, og det har vært fint å se eksempler som også har handla om barnehage, synes jeg.”* Lærerne så positivt på det å være i et prosjekt som omfattet hele utdanningsløpet til ungene. Et av suksesskriteriene var nok at etter felles forelesninger hadde prosjektskolene nettverksmøte med fokus på skolen, og tilsvarende for barnehagene. Underforstått: Det ville ikke ha vært så attraktivt dersom alt hadde vært felles hele tida.

Det er interessant å merke seg forskjellene på den ene barnehagens erfaringer av at skolene tar over alt, og det at lærerne vi intervjuet, var så fornøyde med å være i samme rom som førskolelærerne. Kanskje er det sånn at de gamle statusforskjellene mellom barnehage og skole fortsatt er der, men

lærerne merker det ikke, og er fornøyd med situasjonen. Interessant nok, er det den ene samlinga om kartlegging som barnehagen syntes var totalt bortkastet, som lærerne trekker fram som en av de beste de deltok på. Det som gir håp for framtida når det gjelder eventuelle statusforskjeller mellom ansatte i skole og barnehage, er tilbakemeldingene fra den barnehagen som vektlegger samarbeidet og de positive relasjonene som er kommet i stand etter at barnehagen og naboskolen deltok på samme samling om lesevenner og samarbeid barnehage – skole. Det sier noe om at samarbeidsklimaet har endret seg til det bedre, og de mener det var en forutsetning for den suksess - historien de opplever, at skolen var invitert til samme samling som barnehagen var. Det er også mulig at den ene barnehagens skepsis og skolens begeistring har sammenheng med at prosjektet og samlingene i utgangspunktet var rettet mot barnehagefeltet. Dermed hadde barnehagene et eierforhold til dette, mens ”storebror” etterpå kom og skulle være med inn i. Skolene på sin side hadde spurt om å få være med, og var begeistret over å få lov.

5.3 Nettverket

Barnehagene er nokså samstemte i at de har hatt god nytte av å være med i nettverket. Noen av nettverkssamlingene ble holdt rundt på de ulike barnehagene. Der fikk de studere barnehagens utforming og arbeid og delte praktiske ideer, i tillegg til at de hadde andre drøftinger. Dette nevnes spesielt som en av faktorene som bidro til positivt utbytte av nettverkssamlingene. De opplever at nettverk er en god arbeidsform, og særlig den ene barnehagen ønsker å jobbe videre med å få på plass et nettverk i egen kommune etter at HiNTs nettverk er avsluttet. De ønsker nettverk med samlinger anna hver måned, der en kan dele erfaringer og diskutere ulike utfordringer som dukker opp.

Skolefolkene har en noe mer delt oppfatning av hvordan nettverket fungerte. En av lærerne mener at nettverket fungerte bra i starten, men at det ble for lite nytte av det etter hvert som de kom lenger i sitt eget prosjekt på skolen, da ble nettverket mindre interessant. Denne læreren nevner at de kunne tenkt seg å bli mer brukt som en ressurs i nettverket. De to andre lærerne er derimot godt fornøyd med nettverket og erfaringsdelingene som foregikk der. En av dem legger stor vekt på de ulike fasene i arbeidet, og sier at: *”Jeg opplevde at vi fikk veldig mye, særlig i starten, da vi var i oppstarten (...) Og så tenker jeg at når vi er med i et nettverk, så kan en kanskje ikke tenke at vi skal hele tida få like mye hver gang. (...) Så jeg synes at totalen har vært veldig bra, og at det er realistisk, når man er i forskjellige faser, at noen ganger så gir du, og noen ganger så får du.”* Når det gjelder planer om framtidige nettverk var skolene enige om at det kunne være positivt for arbeidet videre, men det var ikke aktuelt å dra i gang nye store prosjekter på skolene nå, så tett oppe i det prosjektet de nettopp hadde avsluttet.

Forskjellene i vurderingene av hvordan nettverket har fungert, kan ha ulike forklaringer. Fagfolkene fra HiNT som drev barnehagenettverket, var inne i sitt tredje og fjerde år med nettverk, mens skolenettverket var helt nytt og fagfolkene som drev det, hadde mindre erfaring i nettverksarbeid. Dette kan være en medvirkende årsak til forskjellene i utbytte av nettverket. Skolenettverket startet med fire skoler det første året, men av ulike grunner fortsatte bare to av skolene i nettverket det andre året, mens det kom to nye skoler til. Dette kan være noe av bakgrunnen for at det ble mer utfordrende å drive nettverket slik at det ble interessant både for de ”gamle” skolene og for de nye i det siste året vi drev det. En annen forskjell finner vi faktisk innafor en og samme skole, der en av deltakerne var noe misfornøyd med nettverket det andre året, mens den andre deltakeren var godt

fornøyd. Læreren som var fornøyd, la vekt på at de fikk mye utbytte av nettverket det første året, og det andre året var han mer opptatt av å gi enn å få. Slike forskjeller kan en muligens forklare ut fra personlige forventninger til hva nettverket kan være, og variasjoner i egen kompetanse i kulturelt mangfold.

5.4 Veiledning

Temaet veiledning fra høgskolen til barnehagene fikk ikke så mye plass i samtalen, men en av barnehagene sier at det har vært en trygghet å ha en kontaktperson på høgskolen som de kunne ringe til dersom de hadde spørsmål. Det virker som om tilbudet om veiledning var tilstrekkelig og godt nok, eller at de faktisk ikke ønsket seg noe særlig veiledning fra HiNT. Kanskje kan det å vite at en kan få veiledning viss en trenger det, ha en viss effekt. Faggruppa på HiNTs erfaringer er likevel at barnehagene har hatt tilbud om veiledning, men har valgt ikke å benytte seg av det i særlig grad.

Veiledning har vært et uklart punkt for skolene. En av lærerne i intervjuet er kritisk til dette punktet, og mener de fikk for lite tilbud om veiledning. På den andre skolen har de mottatt tilbud om veiledning /undervisning ut til personalet, og de har store forventninger til den veiledninga de snart skal få med en av fagfolkene fra HiNT. Her kommer det tydelig fram at forventninger har stor betydning, og at når forventningene ikke er tydelig avklart, blir det vanskelig. Ut fra ressursene var det tiltenkt en svært begrenset mengde veiledning til hver av skolene i nettverket. De fleste barnehagene og skolene fikk veiledning i form av drøfting med prosjektgruppe eller innlegg for hele personalet en gang eller to, eventuelt med oppfølging på e-post og telefon i tillegg. Den skolen som var noe kritisk, fikk faktisk mer oppfølging enn de andre, med flere møter, besøk og kontakt på e-post. Underveis ga de heller ikke uttrykk for et behov for mer veiledning. Dette sier både noe om hvor viktig det er i slike prosjekter at forventningene blir tydelig avklart på et tidlig stadium, og det sier noe om at behovet for veiledning kan være stort når en er i gang med store utviklingsprosjekter.

5.5 Hvordan har kompetanseutviklingsprosjektet påvirket arbeidet på arbeidsplassen?

Et av de temaene faggruppa på HiNT var særlig opptatt av, var i hvilken grad og på hvilken måte deltakelsen i prosjektet fikk konsekvenser for det daglige arbeidet i barnehagen. En av de ansatte sier det slik: *”Det er bevisstgjøringa som jeg sitter igjen mest med også. Det at hele personalgruppa har mer forståelse for det med ulikhet. Det med at alle har en bakgrunn og uansett hvor du kommer fra, så har du en bakgrunn, og den har du med deg. Vi må se at alle trenger individuell tilpasning. Vi må ha forståelse for mye. Vi må lære oss til at det er ikke alltid det vi tenker, som er rett. Mer bevissthet rundt hvorfor vi gjør ting.”* Også de andre deltakerne peker på at stadige påminnelser gjennom samlingene og deltakelse i nettverket, har gjort at dette området har vært holdt varmt i barnehagen, det har ikke falt ut av fokus. Det har særlig hatt betydning for personalets holdninger overfor de minoritetsspråklige barna og deres familier.

Det andre temaet som understrekes på ulike måter i de to barnehagene, er språkutvikling. Deltakerne i prosjektet sier de har fått et mer bevisst forhold til språkutviklinga hos barn og at de jobber mer systematisk med det etter at de ble med i prosjektet, blant annet med språkgrupper for et mindre antall barn, minoritetsspråklige og norskspråklige. En av deltakerne forteller at de har brukt ansatte som har vært på samlinger hos oss, til å legge erfaringene fra samlinger og nettverksmøter fram på personalmøtene som en kompetanseheving til hele personalet, ikke bare til de ansatte som har vært på kurs.

En av barnehagene trekker fram at de har hatt veldig god nytte av et samarbeid med naboskolen om «Lesevenner», det tidligere nevnte felles leseprosjektet mellom barnehagen og 4. trinn på skolen. Dette er et eksempel på en helt konkret arbeidsform som er startet i barnehagen som et direkte resultat av deltakelse i prosjektet. Og det positive samarbeidsklimaet får ringvirkninger som gjør at de kan samarbeide på flere områder.

En av barnehagene er opptatt av at arbeidet med de minoritetsspråklige i stor grad gir noe til det generelle arbeidet i barnehagen: *"I forhold til fleksibilitet, se muligheter, organisere, tenke at verden er ikke sånn som bare jeg ser den, men den er sånn og sånn og sånn. Det er ikke en fasit, det er ikke en ting som er rett, men det er mange måter og mange muligheter."* Dette kan forstås som et uttrykk for at arbeid med de flerkulturelle barna, virkelig oppleves som en ressurs. De minoritetsspråklige er en ressurs for barnehagen, og i tillegg lærer de ansatte noe av betydning for et større felt, ved å jobbe med de minoritetsspråklige.

Begge skolene som er representert i fokusgruppeintervjuet forteller at deltakelsen i prosjektet har hatt svært positiv betydning for arbeidsplassen deres. Den ene skolen forteller om en styrket faglighet, trygghet og bevissthet rundt minoritetselevne. Dette gjorde at da det plutselig kom seks nyankomne afrikanske elever til skolen, krevde disse fagfolkene et mottakssystem, ressurser og systematisk arbeid rundt elevene. Dette bidro etter hvert til en politisk beslutning om å opprette mottaksklasse på en av skolene i kommunen, noe den ikke har hatt tidligere. Den andre skolen forteller om prosjektet de har gjennomført på egen skole i denne prosjektperioden. Skolen har utarbeidet en informasjonsbrosjyre til foreldre i mottaksklassene og forteller om begeistrede elever og foreldre som møter opp på foreldrekafé med ulike tema en gang i måneden. Dette fungerer veldig godt. Ringvirkningene av dette er flere: Foreldrene kjenner skolen og dens forventninger til dem bedre enn før, de føler seg sett og verdsatt. Flere minoritetsforeldre kommer på klasseforeldremøter og storforeldremøter enn tidligere. Elevene gleder seg til at foreldrene skal komme på kafé på skolen. Lærerne setter dette i direkte sammenheng med deltakelsen i kompetanseutviklingsprosjektet på HINT. De sier at de ikke hadde startet på et så stort prosjekt på skolen sin dersom de ikke hadde hatt oppfølging fra HINT.

Begge skolene snakker mye om at de opplever at det å være lærere for minoritetsspråklige elever har fått økt status i kollegiet de siste årene. De setter det i sammenheng med deltakelsen i prosjektet og andre prosjekter rettet mot den samme gruppa. En av lærerne forteller om sin egen inngang til å jobbe med grunnleggende norsk og utviklinga på dette feltet og sier at i begynnelsen ville hun ikke arbeide med de minoritetsspråklige elevene. Hun ble satt på jobben likevel og etter at hun begynte å jobbe, kom inn i nettverk og fikk noe kompetanseheving på området, opplever hun det som veldig verdifullt. Hun forteller at skolen nå har fått et minoritetsspråklig team der rektor deltar sammen med lærerne i grunnleggende norsk og at deltakelsen i dette teamet er forbundet med status i kollegiet.

Alle deltakerne bekrefter at deltakelsen i nettverket gir trygghet, en økt faglighet som bygger dem opp og som gjør at de kan stå mer rakrygget i kollegiet og være stolte over arbeidet de gjør i mottaksklassene. En av lærerne oppsummerer det slik: *"Det gjør oss dyktigere, det gjør oss mer engasjert, det gjør oss mer reflektert. Så jeg tror at elevene får en bedre skolegang, rett og slett. (...) Når vi er mer skjerpa, mer fokusert og mer glødende når vi møter andre, så får vi gode ideer og så er*

vi flere. Det er vanskelig å måle, så klart, i forhold til resultat og utvikling til elevene, men jeg er helt sikker på at det gjør en forskjell, sjøl om det ikke er målbart.” Skolene forteller også at de har startet med såkalte begrepsgrupper for å støtte minoritetselvene i innlæringa av vanskelige begreper og fagstoff på norsk. Det går ikke fram av intervjuet om dette er arbeid som var startet tidligere, eller om det er en følge av mer bevissthet rundt minoritetselvenes behov, som de har fått gjennom deltakelsen i prosjektet.

Spørreundersøkelsen stilte innledningsvis spørsmål om i hvilken grad læringsutbyttet fra samlingene har hatt betydning for deltakerens eget arbeid med minoriteter. Her svarte 2 % at det ikke har hatt betydning, 10 % svarte at det i liten grad har hatt betydning, mens ca. 43 % svarte at det har hatt noe betydning. Hele 45 % svarte at utbyttet fra samlingene i stor eller veldig stor grad har hatt betydning for eget arbeid. Videre spurte vi hvilke konkrete områder samlingene har gitt økt kompetanse i. Det var mulig å krysse av på flere foreslåtte områder. Det området de fleste markerte som utbytterikt, var kunnskap om flerspråklighet. Hele 75 % av respondentene krysset av på dette punktet. Derneft var det kunnskap om morsmålets betydning, kommunikasjon og samarbeid med innvandrereforeldre i tillegg til bevisstgjøring omkring flerkulturell barnehage og skole som fikk flest avkryssninger.

Ser vi på resultatene fra spørreundersøkelsen, legger vi merke til at det er en stor prosentandel som mener at utbyttet fra samlingene i stor grad har hatt betydning for deres eget arbeid med minoriteter. Sammenholdt med intervjudeltakernes tilsvarende utsagn om saken, kan det se ut til at det har skjedd endringer i praksis på noen barnehager og skoler i fylket. 58 % av dem som svarte på spørreundersøkelsen, svarte at de har fått større bevissthet omkring den flerkulturelle barnehagen og skolen. Dette korresponderer bra med de svarene vi fikk i fokusgruppeintervjuene: spesielt barnehagene framhevet at bevisstgjøringa i personalet var noe av det viktigste de sitter igjen med etter å ha deltatt i prosjektet. Barnehagene snakker også om økt bevissthet i arbeidet med barnas språkutvikling som et viktig utbytte av prosjektet. Dette er også i samsvar med spørreundersøkelsen, som sier at kunnskap om flerspråklighet og morsmålets betydning er svært sentrale områder der samlingene har gitt økt kompetanse.

Noen av lærerne vi intervjuet, la stor vekt på det utviklingsarbeidet de har gjort på egen skole som følge av deltakelsen i prosjektet. Dette framheves som det viktigste utbyttet for deres egen arbeidsplass. Også gjennom den direkte kontakten HiNTs faggruppe har hatt med skolene, kjenner vi til at noen av de barnehagene og skolene som har hatt egne prosjekter, har lyktes med sine utviklingsprosjekter og har endret noe på sin praksis. I tillegg snakker lærerne mye om at de har fått økt fagkompetanse, og det gir større trygghet i jobben og bedre kvalitet i det arbeidet de utfører overfor barn og foreldre. Skolene er også opptatt av den statusøkninga de har opplevd av å gå på kurs og ha et prosjekt. Dette er tema som ikke kommer fram i spørreundersøkelsen, dels på grunn av at spørsmålene i skjemaet skulle kunne besvares av alle som har vært på samling, ikke bare dem som har vært i nettverk, og dels på grunn av at statusøkning ikke kommer inn under ”økt kompetanse” i vårt skjema.

Vi ser enkelte forskjeller mellom barnehagene og skolene på spørsmålet om prosjektets betydning for egen arbeidsplass. Kort oppsummert er barnehagene opptatt av bevisstgjøring og språkstimulering. Skolene er opptatt av faglighet og forholdet til de andre kollegene som ikke arbeider så mye med minoritetsspråklige elever. Vi ser at dette kan begrunnes i de to institusjonenes

egenart: Barnehagene er mindre enheter der personalet i stor grad jobber sammen med en og samme barnegruppe over tid. Kanskje er det lettere å dele kunnskap og arbeide med holdninger i hele personalet der enn det er på skolene? I skolen er arbeidsoppgavene mer avgrenset og fordelt på ulike personer, det er ikke slik at alle jobber med alt. Lærere forteller at det mange steder er lett å skyve ansvaret for å vise omsorg for og å lære de minoritetsspråklige ungene norsk, over på læreren i grunnleggende norsk. Dette bekreftes også av erfaringene HiNTs tverrkulturelle faggruppe har fra nettverksarbeid og annen kontakt med praksisfeltet.

Skolene i prosjektet ser ut til å fokusere mer på hva de har oppnådd i sine egne utviklingsprosjekter, de er stolt av prosjektet sitt og vil gjerne fortelle om det. Dette er det mest konkrete arbeidsplassen sitter igjen med som utbytte av deltakelsen i prosjektet. Barnehagene ser ut til å ha mindre fokus på det lokale prosjektet sitt, men er mer opptatt av at de har utviklet en flerkulturell kompetanse generelt.

5.6 Samlet utbytte

Når intervjudeltakerne fra barnehagefeltet skal svare på hvilket samlet utbytte de har etter deltakelsen i prosjektet, svarer alle at de har opplevd deltakelsen som positiv. Prosjektet har gitt en faglig kompetanse som de ikke hadde før. Denne kunnskapen gir økt trygghet i jobben deres i barnehagene. Når deltakerne skal konkretisere denne faglige kompetansehevinga, nevner de kunnskap om forskjellige kulturer, om foreldrerollen, om religioner og om språkutvikling, forskjellen på dybdespråk og overflatespråk, morsmålets betydning, toleranse og anerkjennelse overfor mennesker med annen kulturell bakgrunn, kjennskap til hvor en kan finne hjelpemidler og forskjellig materiale.

En av deltakerne oppsummerer totalt utbytte slik: *”Jeg kommer igjen til det med bevisstgjøring av personalgruppa. For jeg synes det handler mye om holdninger i forhold til hele personalgruppa, ikke bare de som har deltatt på samlingene, men at vi kan stå i lag og vise hva vi står for (...) i forhold til holdninger og i forhold til det å ta imot folk fra andre kulturer og land, som var veldig, veldig positivt, og det er klart at det har fått et større fokus hos oss i og med at vi har deltatt på NAFO-samlingene. Videre så tror jeg også det at vi igjennom dette har jobba mer bevisst i forhold til det med språkutvikling, for eksempel. (...) vi har fått det mer i et system.”* Bevisstgjøring og kunnskap som omsettes i praksis er altså viktigst for denne deltakeren, noe som bekreftes av flere. I tillegg legger flere av dem vekt på at de har fått bekreftelse på at det de gjør, er rett. En av deltakerne sier at noen ganger har hun like stort behov for å få bekreftet den jobben hun gjør, som hun har for å lære noe nytt. Det å løftes ut av det daglige strevet, er også et utbytte av å ha deltatt i prosjektet. Dersom det innebærer at en kommer tilbake til barnehagen med fornyet energi og pågangsmot, må en kunne si at det er et godt utbytte.

Skolene oppsummerer også det samlede utbyttet av å ha deltatt i prosjektet, som stort og at det har vært veldig positivt å få delta, av flere grunner. Den generelle tryggheten og forståelsen for det arbeidet de driver med, er en sentral del av utbyttet til deltakerne. En av deltakerne er også opptatt av at det er viktig å være i et miljø der det tenkes minoritetsspråklighet: *”Jeg synes det er så fint å komme på denne arenaen og få og gi litt. ... du føler at du betyr noe, og det du gjør i jobben din, det er viktig! Og så får jeg en annen bevissthet om det at de elevene jeg har, er ressurser som kommer hit, ikke sant! Og det synes jeg er kanskje noe av det viktigste, de holdningene du får der, til å se på*

alle dem vi jobber med, som ressurser!” Her gir deltakeren uttrykk for at det grunnleggende perspektivet på flerkulturelle elever som ressurser i klassen, ressurstenking i stedet for problemtenking, oppleves som en ny og fruktbar måte å tenke på (Hauge, 2007). Samtidig sier vedkommende noe om hvor viktig det er for lærere å få bekreftelse på at det de gjør, er rett. På et område der mange føler seg usikre, blant annet fordi flerkulturell kompetanse i liten grad har vært en del av deres utdanning, blir slike bekreftelser særlig viktige.

En annen informant legger vekt på at organiseringa av kompetanseutviklingsprosjektet fungerte godt, med forelesninger først og deretter nettverkssamlinger med diskusjoner og erfaringsdeling der en kunne drøfte og ta i bruk noe av det som en hørte på forelesning. Dette var en mal som ga bra utbytte for denne læreren, og de andre deltakerne i intervjuet ga tilslutning til det. Alle deltakerne er positive til at de fikk være med på prosjektet, og de sier at de er veldig glade for det de har fått med seg. Flere av dem sier ikke konkret hva utbyttet er, men uttrykker likevel en helhetsopplevelse av at utbyttet er godt. På spørsmål om det samlede læringsutbyttet fra å ha deltatt i prosjektet, svarer altså både barnehageansatte og lærere i skolen at utbyttet har vært stort. Den overveiende positive tilbakemeldingen peker imidlertid på at enkelte deler kunne vært løst på en annen måte, som for eksempel å svare på ulikhetene i behov for nettverk og veiledning som forskjellige barnehager og skoler ga uttrykk for. Men samlet sett uttrykker deltakerne at de er godt fornøyde med prosjektet. Det kan virke som det er den økte forståelsen og bevisstheten rundt flerkulturell kompetanse som er det viktigste samlede utbyttet både for barnehagene og skolene.

5.7 Videre utvikling

Et av momentene barnehagene er opptatt av når det gjelder hva som skal til for å få en videre utvikling på det flerkulturelle feltet, er antall minoritetsspråklige barn i den enkelte barnehagen. En av barnehagene som var representert i intervjuet, har hatt avtale med kommunen om å ta imot barn fra det lokale asylmottaket, noe som har gitt barnehagen mange minoritetsspråklige barn i en periode. Etter en omlegging fra kommunens side, har de nå svært få minoritetsspråklige igjen. Styreren i denne barnehagen er opptatt av denne endringa. Hun er bekymret for hva som skjer med noen av tiltakene barnehagen har tatt initiativ til å sette i gang, som for eksempel språkgrupper, når antallet barn som trenger det, reduseres kraftig. Denne bekymringen får støtte også av den andre barnehagen som har svært mange minoritetsspråklige barn. Denne barnehagen understreker at fordi de har så mange flerkulturelle barn, må dette fagfeltet prioriteres, ansatte må reise på kurs og barnehagen er nødt til å jobbe aktivt med minoritetsfaglige spørsmål.

Statistikken fra Fylkesmannen viser at det er barnehager med 1-2 minoritetsspråklige vi har flest av i fylket vårt. I utviklingsprosjektet har den tverrkulturelle faggruppa på HiNT vært opptatt av hva som skjer med disse barna dersom personalet mangler kompetanse om minoritetsspråklige barn eller bevissthet om hva likeverdig opplæring innebærer for denne gruppa. Et minoritetsspråklig barn har behov for å bli sett, anerkjent og få tilbud om språkstimulering og begrepstrening, uavhengig av om han eller hun er det eneste minoritetsspråklige barnet i denne barnehagen, eller om de er mange. Det er lett å glemme små grupper i en travel barnehagehverdag, og nyere forskning peker også på tendenser til at majoritetshensyn som får lov til å dominere og sette dagsordenen (Lauritsen, 2011; Tireli, 2006). Dersom det er mange minoritetsspråklige i en barnehage, er det lettere å se at en trenger kompetanse om denne gruppa. Et av målene med kompetanseutviklingsprosjektet har vært

at barnehager gjennom prosjektet skulle utvikle en kompetanse som innebærer at de iverksetter tiltak sjøl om det er få minoritetsspråklige barn i barnegruppa deres.

En av deltakerne er tydelig på spørsmålet om hva som skal til for å få videre utvikling på det flerkulturelle feltet i barnehagene deres: Hun vil ha statlige føringer for at alle barn, enten de sitter i asylmottak eller ikke, skal ha rett på full plass i barnehage fra de er ett år. Dette synspunktet deler hun med Østbergutvalgets innstilling til Kunnskapsdepartementet (Lauritsen, 2009). En annen informant ønsket seg forelesere ut til barnehagene, slik at hele personalgruppa kunne oppleve kompetanseutvikling i lag. Den tredje er mest opptatt av videreutdanning innafor det flerkulturelle, hun vil ha statlige føringer som sier at minst en i hver barnehage må ha utdanning innafor dette området. De barnehageansatte har altså ulike innspill til spørsmålet om hva som skal til for å få en videre utvikling på dette feltet. Ansvarer for flere av disse punktene plasseres hos kommunale og sentrale myndigheter. Barnehagene er altså svært opptatt av føringer som lå utafor deres egen institusjon og det de sjøl kan styre over. Dette kan tolkes som et uttrykk for at de mener de er kommet langt i sitt eget arbeid på området, slik at nå er det rammene utenfra som avgjør om en får en videre utvikling eller en stagnering. Ei anna mulig tolkning er at det skyldes at det var to styrere som deltok i barnehagesamtalen, et nivå vi ikke hadde representert i skolesamtalen. Lederne er gjerne mer opptatt av de nivåene som ligger over en sjøl. Lærerne i skoleintervjuet var mer opptatt av det interne ledernivået, som de ville ha enda mer på banen enn situasjonen er nå.

Skolefolkene både i intervjuet og i spørreskjemaundersøkelsen var opptatt av at det viktigste som nå må skje for å få til en videre utvikling på det flerkulturelle feltet ute i skolene, er at kunnskap, kompetanse, bevissthet og positive holdninger til minoritetslevene må spres ut til hele kollegiet. Mange av dem som uttaler seg skriftlig eller muntlig, er ildsjeler som har deltatt på kurs og i prosjekter enten fordi de er spesielt opptatt av tematikken, eller fordi de er satt til dette arbeidet på sin arbeidsplass. De ser at det nå er tid for en utvidelse av ansvaret; flere må få kunnskap om det flerkulturelle, og flere må se sitt ansvar for å være norsklærere for og utgjøre støtteapparat for de minoritetsspråklige barna. Men de opplever at det en lang vei å gå før alle lærerne i kollegiet deler denne oppfatninga og sørger for å skaffe seg den nødvendige kompetansen. De forteller om varierende holdninger blant kontaktlærerne når de er i ferd med å få minoritetslevene fra innføringsklassen over til normalklassene. Noen av dem er "livredde", andre er mest ivrige og positive og spør om ikke "Aisha" skal komme snart. Lærerne i intervjuet er opptatt av at det å ha minoritetslever i klassen er normalsituasjonen nå. Da mener de det blir feil når mange oppfatter det å legge til rette for den minoritetsspråklige eleven i klassen som merarbeid. Tvert imot mener informantene at det er en del av den ordinære jobben, det lærerne får betalt for. De presiserer at det er en lederoppgave å pålegge hele kollegiet dette ansvaret, det skal ikke være den enkelte mottakslærers eller ildsjels ansvar å bevisstgjøre resten av personalet.

Den skolen som har deltatt kortest tid i prosjektet, er innstilt på å arbeide videre med samarbeidet hjem – skole som et satsningsområde, etter inspirasjon fra andre skoler i nettverket. Dette kan sees som en direkte konsekvens av deltakelsen i prosjektet på HiNT. Skolen har deltatt i nettverk med andre skoler i distriktet, og fått ideer og inspirasjon til å ta tak og utvikle seg videre på egen skole. Også i spørreundersøkelsen skriver mange at det er behov for nettverk med flerkulturelle barnehager eller skoler for å utvikle arbeidet ved skolen eller barnehagen deres videre. Dette er et ønske som også uttrykkes tydelig fra den barnehagen som ikke lenger har så mange minoritetsspråklige barn.

Den barnehagen som har et stort antall, er ikke spesielt opptatt av å delta i nettverk videre. Både barnehagen og skolen opplever det som verdifullt å treffe andre som har en hverdag med liknende utfordringer som dem sjøl, et sted der en kan drøfte ulike spørsmål, utveksle erfaringer og dele gode tips og gi og få råd for å videreutvikle den flerkulturelle skolen og barnehagen. Variasjonen i behov for nettverk ser altså ut til å handle dels om lang eller kort erfaring, dels om mange eller få minoritetsspråklige barn ved den enkelte institusjonen, og dels om forankring og bevissthet på ledernivået om viktigheten av kompetanseutvikling på det minoritetsfaglige området.

På spørsmålet om hva som skal til for å få en videre utvikling på det flerkulturelle området på den aktuelle arbeidsplassen er det noen svar som går igjen hos flere respondenter i spørreundersøkelsen. Et av de temaene som ofte dukket opp, er behovet for mer kompetanse på området. Flere etterlyser mer kursing for hele personalet, og noen er opptatt av at kursene må dreie seg om konkrete problemstillinger rundt det daglige arbeidet med minoritetsspråklige barn. Som et svar på denne utfordringen, tilbyr HINT i 2012 for andre gang en videreutdanning innafor tverrkulturell kompetanse. På tross av at mange uttrykker behov for mer kompetanse på feltet, var det for få studenter til å kunne sette i gang i 2010, første gang tilbudet ble gitt. En viktig årsak tror vi er økonomi, da studiet er et betalingsstudium. Dette betyr at ønsket om mer kompetanse kan være stort ute i skoler og barnehager, men så lenge det koster penger, er det likevel vanskelig å skaffe seg denne kompetansen. Også i 2012 har vi strevd med å få mange nok studenter, men med økonomisk støtte fra fylkesmannen i Nord-Trøndelag kommer studiet i gang.

Et annet punkt som vektlegges av mange respondenter både i intervju og spørreundersøkelse, er ledelsesnivået. For at det skal skje en videre utvikling i skolene og barnehagene, er det essensielt at ledelsen har kompetanse og bevissthet rundt dette feltet, slik at det kan komme lenger fram på dagsordenen. Det å få engasjert ledelsen og få prosjekter og holdninger forankret i ledelsen, blir altså vurdert som svært viktig med tanke på å få til en positiv utvikling. Flere nevner dessuten behovet for økte ressurser for å drive arbeidet videre. Det handler om tid og personellmessige ressurser til koordinering og samarbeid mellom faglærere og mottakslærere. Noen respondenter skriver at de trenger lettere tilgang på tolker for å komme videre, mens andre igjen nevner det å arrangere egne foreldremøter for minoritetsspråklige foreldre som deres vei videre. En del av respondentene mener at det som må til for å få en utvikling på dette området, er å få flerkulturelle barn til deres barnehage. Dette er interessant, fordi det forteller at det ikke bare var for å møte de minoritetsspråklige barna de allerede hadde i barnehagen, at barnehager og skoler deltok i kompetanseutviklingsprosjektet. Noen kom også for å være forberedt og kunne bygge opp en kompetanse som de vet de vil komme til å få behov for seinere, og som de ønsker å få bruk for så snart som mulig. Det er mulig å tolke dette som et ressursperspektiv i synet på flerkulturelle barn og familier (Hauge, 2007).

Gruppeintervjuene dekker svært få barnehager og skoler. Derfor skal en være varsom med å generalisere ut fra funn i intervjuene. Men når det gjelder de barnehagene og skolene vi intervjuet, kan det likevel virke som om barnehagene er kommet lenger enn en del skoler i å spre kunnskap og bevissthet om hvordan en skal ta imot de minoritetsspråklige barna på en god måte ut til hele personalet. Vi må understreke at dette er et inntrykk vi har fått gjennom intervjuene, ikke noe som kan bekreftes av andre undersøkelser. En mulig årsak til dette kan være at enkelte av barnehagene har vært med lenger i kompetanseutviklingsprosjektet enn skolene, og dermed har hatt muligheten

til å la holdningene utvikles over lenger tid. En annen mulig årsak kan være forskjellen i egenart mellom skoler og barnehager: De aller fleste barnehagene er mindre enheter med færre ansatte og tettere samarbeid om det enkelte barnet, enn det mange skoler har. Dersom disse antakelsene stemmer, er det ikke så uventet at en finner forskjeller mellom barnehager og skoler.

Når det gjelder spørsmålet om hva som skal til for å få til en videre utvikling på det flerkulturelle området, avdekker spørreundersøkelsen mange flere behov enn det intervjuene gjør. Dette handler mest sannsynlig om at spørreundersøkelsen omfatter mange flere. Men spørreundersøkelsen avslører også hvor ulike ståsted deltakerne har, og hvor de er i en utviklingsprosess når det gjelder tverrkulturell kompetanse. En respondent mener at det som skal til nå, er egne foreldremøter for minoritetsspråklige foreldre. For en skole eller barnehage som ikke har gjort dette før, kan det å arrangere slike møter være et stort framskritt. For skolene og barnehagene vi intervjuet, er dette noe de har gjort i lang tid allerede, så for dem er det andre tiltak som skal til for å komme videre. Her har nettverkene for barnehager og skoler vært en viktig arena for å spre erfaringer. Institusjoner som har lang erfaring, deler dem med andre slik at handlingskompetansen til de fleste deltakerne øker. I løpet av fokusgruppeintervjuene, snakket vi om muligheten for at barnehagene og skolene som har fått mer kompetanse på dette området, kunne ha en funksjon som "fyrtårn" som kan spre kunnskap videre utover til andre barnehager og skoler i regionen. Ingen av deltakerne så seg sjøl som "fyrtårn", men de var heller ikke uvillige til å spre sine erfaringer. De mente imidlertid at spørsmålet om kompetansespredning må flyttes til ledernivået i institusjonene deres. Denne poengteringen er viktig. Ansatte på underordnet nivå som har fått styrket sin tverrkulturellekompetanse trenger støtte for å kunne bidra til å spre sine erfaringer. Mange av dem ga uttrykk for stor entusiasme for å bidra til at også andre fikk del i en kompetanseheving. Spredning av kompetanse fra en barnehage (eller skole) til en annen kan være tidkrevende. Det må settes av tid, økonomiske midler og personressurser til det, og det vil være avhengig av prioritering fra ledelsen ved hver av institusjonene om det blir vurdert å være viktig nok. De nettverkene som ble opprettet under og i etterkant av NAFO-prosjektet, er eksempler på en type aktivitet som ble oppfattet å være til gjensidig nytte. Kompetansespredning på tvers av barnehager/skoler er en oppgave der det ikke er unaturlig at mer overordna ledd som kommuneadministrasjon og Fylkesmannen vil være delansvarlig for å delta i.

6. HiNTs erfaringer

Den tverrfaglige gruppa på HiNT har hatt flere roller i dette prosjektet. Vi har vært arrangører av kompetanseutviklingsamlinger og på flere av samlingene har vi dessuten vært faglige forelesere. I tillegg har vi drevet nettverk, og til en viss grad har vi vært brukt som veiledere og besøkt barnehager og skoler med faglige innlegg på personalmøter, eller vært på teammøter med ansatte som har vært aktive i prosjektet for å drøfte tema, prosjekter og utfordringer. Denne rapporten er uttrykk for at vi også har ønsket å sette et kritisk søkelys på denne delen av prosjektet gjennom å få inn deltakernes stemmer og ikke bare våre egne oppsummeringer⁸.

---

⁸ Vi har drøftet mulige farer med å evaluere seg sjøl i metodekapitlet innledningsvis.

6.1 Økonomi

Prosjektet startet med finansiering direkte fra NAFO. NAFO har drevet tilsvarende prosjekter i samarbeid med mange høgskoler. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag har også bidratt økonomisk, noe som har hatt stor praktisk og symbolsk verdi. At Fylkesmannen støtter et prosjekt, gir status både i kommuner, barnehager og skoler. En viktig årsak til at prosjektet har nådd mange av sine mål, er at HiNT hele tida har tildelt midler til prosjektet, i tillegg til NAFO-midlene som kom de første årene. Så langt vi kjenner til, er HiNT den eneste høgskolen som har gitt eget tilskudd til prosjektet. Dette har gjort det mulig for faggruppa å etablere seg og skaffe seg kompetanse, slik at vi kunne drive dette arbeidet i flere år. Uten ressurser fra HiNT, kunne vi heller ikke startet skoleprosjektet. HiNT har gjennom dette tatt den flerkulturelle tematikken på alvor, på tross av at høgskolen ligger i det fylket med den laveste prosenten innvandrerbefolkning, sett i forhold til innbyggertallet. Som det går fram av denne undersøkelsen, er det kanskje særlig viktig å kartlegge hva det å styrke den faglige kompetansen om kulturelt mangfold skal innebære for skoler og barnehager i slike områder.

Etter at prosjektet er avsluttet, har tilskuddene endret seg. I prosjektperioden tildelte Kunnskapsdepartementet kompetansemidler til NAFO, som igjen tildelte midler til universitetene og høgskolene. Nå tildeler Kunnskapsdepartementet midlene til Fylkesmannen⁹, og i Nord-Trøndelag prioriterer Fylkesmannen å bruke midlene til direkte tilskudd til nettverk for barnehagene. Det vil si at det ikke lenger gis tilskudd til høgskolen, noe som får konsekvenser for den tverrkulturelle faggruppas videre arbeid. Uten faste bevilgninger som kan frigjøre tid og timer for deltakerne, er det vanskelig å opprettholde et utviklingsarbeid både internt på høgskolen og opp mot praksisfeltet på det tverrkulturelle området.

6.2 Samarbeidet med barnehagene og skolene¹⁰

En av erfaringene fra prosjektet er at det har gitt oss som HiNT - ansatte en sterkere tilknytning til praksisfeltet. Deltakerne i den tverrkulturelle faggruppa er blitt kjent med mange ansatte i barnehager og skoler og har jobbet sammen med dem i nettverk. Vi har hatt jevnlig møter med dem, og har skaffet oss en bredere oversikt over hvilke barnehager og hvilke skoler som har minoritetsspråklige barn, hvem som har jobbet lenge med dette og hvem som er helt ferske på området. Ei annen erfaring vi gjorde oss, er at det var vanskelig å engasjere kommuneleddet i dette arbeidet i mange av kommunene. Vi prøvde i flere faser av prosjektet å inkludere lederne i kommunene, og i noen kommuner lyktes dette. Men i hovedsak var dette ei gruppe som ideelt sett burde vært mer involvert, og som vi gjerne skulle sett fikk økt sin flerkulturelle kompetanse. Dette synspunktet støttes også av Fylkesmannen og av Rambølls rapport fra NAFO-prosjektet på landsplan (Rambøll, 2010, p. 5).

Deltakelsen på samlingene varierte. De første årene ble det lagt ned mye arbeid i annonsering og å få tak i e-postadresser. En del av invitasjonene stoppet i postmottaket til kommunene og ble ikke alltid videresendt til den eller de det var mest aktuelt for. Etter hvert fikk vi på plass et system for

---

⁹ Fram til 2012 har det vært øremerkede midler til styrking av barnehagenes arbeid med språkstimulering og flerkulturell pedagogikk.

¹⁰ Det meste av faggruppas erfaringer og refleksjoner omkring samarbeidet med barnehager og skoler, er skrevet underveis i drøftingene av resultatene fra undersøkelsen.

utsending av invitasjoner direkte til barnehagene og skolene i fylket, noe som førte til at vi fikk en oppsving i deltakelsen. De første årene med kun barnehager som målgruppe, lå antallet deltakere rundt 30. De siste årene lå antallet deltakere mellom 50 og 60 på de fleste samlingene, men fortsatt var det flest deltakere fra barnehagene. Den varierende deltakelsen kan også handle om finansiering av vikarer i institusjonene. I starten av prosjektet fikk barnehagene et tilskudd, finansiert av NAFO, som skulle dekke vikar i forbindelse med samlingene. Tilskuddet var ikke stort (ca 10.000 kr.), men det ble likevel oppfattet som svært viktig, og gjorde det lett å sende et par deltakere på samlingene. Dette falt senere bort, noe som gjorde det vanskeligere å prioritere samlingene. Skolene hadde aldri noe slikt tilskudd. Deltakelse på samlingene var gratis for alle. Vi har forstått det slik at det var et viktig moment for deltakerne, og det har trolig bidratt til at såpass mange deltok i siste del av prosjektperioden.

Den tverrkulturelle faggruppa på HiNT har sett at det ikke alltid var lett for deltakerne å spre kunnskap fra samlingene til resten av personalet i egen barnehage eller skole. Det kan handle om manglende prioriteringer fra lederne i enheten, tidspress og mange andre samtidige prosjekter. Men det kan også handle om ulike synspunkter i personalet på hvor viktig dette temaet er. De enhetene som har sendt flere deltakere til samme samling, har hatt en fordel; det er mye lettere å spre kunnskap videre i systemet dersom flere har hørt det samme og kan støtte hverandre.

6.3 Annet samarbeid

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) har vært en svært viktig del av dette utviklings- og kompetanseprosjektet. De var initiativtakere og drivkraft til at prosjektet i det hele tatt startet opp i 2006. Fagpersoner derfra har bidratt som forelesere på svært mange av samlingene i prosjektet, de har arrangert nasjonale møter for fylkesmenn, universitet og høyskoler, samt konferanser for barnehageansatte, der barnehager presenterte egne prosjekter og fikk faglig påfyll. NAFO har hatt en oversikt over prosjekter over hele landet som det er mulig å la seg inspirere av, og de har stadig videreutviklet en nettside med informasjon og eksempler på god praksis. Faggruppa på HINT har hatt god kontakt med NAFO hele tida gjennom en fast kontaktperson for fylket, og de har gitt faglig støtte til HiNTs arbeid med å starte et parallelt skoleprosjekt.

Prosjektet har hele tiden vært et samarbeidsprosjekt mellom HiNT og Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, med HiNT som utførende ledd. Dette er også et samarbeid som har fungert godt. Det at Fylkesmannen har stått bak prosjektet og invitert til samlinger, lagt ut informasjon om samlingene på Fylkesmannens heimesider, vært til stede på samlinger, bidratt med korte innlegg og på enkelte samlinger vært vertskap, har hatt stor symbolverdi. Etter vår erfaring, virker det sterkere når Fylkesmannen anbefaler barnehager og skoler å melde seg på et kurs på høgskolen, enn når høgskolen aleine inviterer til det samme kurset. I tillegg har Fylkesmannen bidratt med finansiell støtte.

Den tverrkulturelle faggruppa har gjennom dette prosjektet fått muligheten til å arbeide tverrfaglig med et tema som i stor grad angår fagene samfunnskunnskap, norsk, pedagogikk og RLE, men som også er høyst relevant for de andre undervisningsfagene på HiNT. Fagpersonene har vært engasjerte i området, og har opplevd at vi holdt på med noe viktig, noe det er verdt å legge tid og krefter inn i. Vi har på denne måten fått erfaringer av at tverrfaglig arbeid er mulig, det er arbeidskrevende, men også spennende. Vi har hatt faglige diskusjoner og avdekt ulike fags ulike bruk av samme begrep. Vi

har fått fram ulike perspektiv på feltet, alt etter hvilket faglig ståsted vi hadde. Men vi har også opplevd å jobbe sammen mot et felles mål som vi brant for: å spre kompetanse og øke bevisstheten om den flerkulturelle barnehagen og skolen i Nord-Trøndelag. Faggruppa har i perioder fungert som ei studiegruppe. Vi har tatt for oss bøker innafor emnet, fordelt kapitler og avtalt hvem som skulle presentere stoffet på neste møte i faggruppa. Deretter har vi diskutert stoffet og fått ny innsikt. Vi opplever ikke minst å ha fått stort læringsutbytte av å ha deltatt på de kompetansehevende samlingene med forelesere på nasjonalt nivå. Vi har kunnskap innafor vårt eget fagområde fra før, men gjennom samlingene har vi utvidet kunnskapen og refleksjonen omkring dette feltet betraktelig. Vi har fått påfyll gjennom forelesninger om tema som ikke er direkte fagstoff i vårt eget fag, men som i stor grad angår de minoritetsspråklige barna og deres familier, og som derfor er relevant for alle som jobber med tematikken. Faggruppa opplever også at vi er styrket i vår rolle som kompetansetilbydere overfor praksisfeltet ved at lokale utdanningsmyndigheter, skoler og barnehager har fått større kjennskap til den kompetansen vi har blant annet innafor språkstimulering, flerkulturell pedagogikk, religiøst og kulturelt mangfold. Dette samsvarer med Rambølls funn i den nasjonale evalueringa av NAFOs prosjekt (Rambøll 2010 s.6).

7. Evaluering i forhold til mål

Hva har vi så oppnådd? Har vi nådd de målsettingene vi satte oss på forhånd? Prosjektet, som i denne rapporten oftest benevnes i entall, er som nevnt delt i to prosjekter. Barnehageprosjektet vårt har samme målsetting som det nasjonale NAFO-prosjektet det var en del av. Der er hovedmålet for barnehagene beskrevet slik: *”Kompetansehevingstiltaket skal bidra til bevisstgjøring og økt handlingskompetanse hos barnehagepersonalet slik at alle barn får mulighet til å få dekket sine grunnleggende behov. Barns behov for identitetsbekreftelse, perspektivutvidelse og arbeid med språk er nøkkelord i kompetansehevingstiltaket.”*

Et av de viktigste momentene i oppsummeringen av barnehagenes utbytte, er nettopp bevisstgjøring om viktige sider av arbeidet med flerkulturelle barn. Her ser det ut til at målet i alle fall til en viss grad er nådd. Målet om økt handlingskompetanse er ikke så lett målbart. Men barnehagene uttrykker både i intervju og spørreskjema at de har fått nye tanker og ideer til hvordan en kan jobbe, og en av barnehagene har etablert en ny arbeidsform knyttet til overgangen barnehage – skole. Det er også tydelig at innafor temaet språk, som var et av nøkkelordene i målformuleringene, opplever barnehagene at de har fått ny handlingskompetanse. Begge barnehagene i fokusgruppeintervjuet, sier at de arbeider mer systematisk og bevisst med språkopplæring nå, enn de gjorde tidligere. Det kan derfor se ut til at det er oppnådd en god del også når det gjelder disse målene.

De siste nøkkelordene, identitetsbekreftelse og perspektivutvidelse, har vært nevnt på flere samlinger. I hvor stor grad dette er implementert i barnehagene som sentrale begrep i arbeidet med flerkulturelle barn, er vi mer usikre på. Det er ikke begrep som ble nevnt i samtalen med barnehagene. Vi har grunn til å tro at de er klar over og jobber med innholdet i begrepene, men vi antar, ut fra samtalen, at dette ikke er sentralt i barnehagenes bevissthet. Flere forelesere i kompetansehevingsprosjektet har lært oss at språk henger tett sammen med identitet. Det vil si at når barnehagene synliggjør og anerkjenner barnas ulike morsmål, driver de identitetsbekreftelse. Og arbeidet med å synliggjøre og anerkjenne de minoritetsspråklige barna, bidrar i stor grad også til en perspektivutvidelse for de etnisk norske barna. De lærer om ulike land, ulike kulturtradisjoner, ulike

religiøse tradisjoner og ulike språk. Vi vil derfor si at vi til en viss grad kan sies å ha nådd målene fra det sentrale prosjektet, men vi har ikke nådd målet om at identitetsbekreftelse og perspektivutvidelse skal være sentrale begreper. En grunn til dette, kan være at språk oppleves mye mer konkret og presserende, en kan ikke unngå å jobbe med det i barnehagene. Arbeidet med identitet og perspektivutvidelse er mer diffust, ikke så håndfast. Begrepene stammer fra temaheftet om språklig og kulturelt mangfold i barnehagen (Gjervan (red.), 2006, p. 29), og er nok ikke begreper som er implementert i barnehagens vokabular ennå. Det er likevel grunn til å håpe at arbeidet som er gjort på samlinger og nettverk i prosjektet, har bidratt til å bevisstgjøre barnehagene også på spørsmål som gjelder identitet og det at alle barn skal få utvidet perspektivet sitt.

Målene for skoleprosjektet var uttrykt slik: *”Prosjektets hovedmål er å bidra til bevisstgjøring og økt handlingskompetanse på det flerkulturelle området hos ansatte i skolen. Det er i tillegg ønskelig at de deltakende skolene kan fungere som kompetanseenheter, og at de kan bidra til spredning av denne kompetansen.”* Vi ser at hovedmålformuleringa er den samme som i barnehageprosjektet. Både ut fra spørreskjemaundersøkelsen og fokusgruppeintervjuet fra skolefeltet, finner vi at deltakerne uttrykker at de har fått økt bevissthet omkring flerkulturelle spørsmål. Handlingskompetansen beskrives også som økt: Begge skolene vi intervjuet, forteller om utvikling av nye tiltak og økt innsats i opplæringa av minoritetsspråklige. Spørreskjemaundersøkelsen uttrykker tydelig at handlingskompetansen øker, de øker sin teoretiske kompetanse på samlingene og utveksler ideer og praksiserfaringer med hverandre. I tillegg uttrykker både skoler og barnehager at de vet mer om mulige samarbeidspartnere innafor dette feltet; de vet hvor de kan hente mer informasjon og hjelp. Slik vi leser og forstår dem, er NAFO og deres hjemmesider en viktig ressurs i så måte, og dette er et viktig skritt på veien til økt handlingskompetanse. Vi mener derfor å kunne oppsummere at hovedmålsettingene i stor grad er oppnådd, også i skoleprosjektet.

I intervjuet med skolene stilte vi spørsmål om de kan tenke seg å fungere som ”fyrtårn” som har skaffet seg kompetanse, og som nå kan spre det videre. Ingen av skolene så på seg sjøl på denne måten. Kanskje fikk formuleringa vår det til å virke for ambisiøst? Lærerne vi snakket med, var opptatt av at kompetansespredning er et lederansvar, og ikke et ansvar for de enkelte lærerne i mottaksklassene. Dette er et poeng den tverrkulturelle faggruppa også ser. Det var ingen ledere til stede under dette intervjuet, så noe av beskjedenheten kan også skyldes det faktum at de bare var ”menige lærere” og ikke følte ansvaret for å spre noe videre. Slik sett er ikke dette tilleggs målet nådd. Men en av skolene er allerede en enhet som sprer kompetanse til andre skoler i nærområdet, så for enkelte av skolene har det skjedd en positiv utvikling, sjøl om det ikke alene skyldes deltakelsen i dette prosjektet.

8. Sentrale funn og mulige konsekvenser

8.1 Organisering

Et av funnene vi har gjort i denne undersøkelsen, handler om organisering av kompetansehevingsprosjekter rettet mot praksisfeltet. Mange gir uttrykk for at de har hatt stort utbytte av å komme til felles forelesninger med faglig tema, teoretisk eller praktisk – teoretisk. I tillegg har de satt pris på å møtes i et forum for samtale og drøfting av det de har hørt, gjerne skoler og barnehager hver for seg. Her ønsker de erfaringsdeling, å kunne utveksle tips og ideer og drøfte

felles utfordringer knyttet til minoritetsspråklige barn, unge og foreldrene deres. Det at enkelte institusjoner knyttes tettere til høgskolen gjennom nettverk og veiledning, har også vært en suksessfaktor, både for deltakerne og for HiNTs ansatte i prosjektet. Organiseringa i dette prosjektet, med faglige samlinger kombinert med nettverksmøter, har vist seg å være såpass vellykket, at vi vil anbefale den også innafor andre områder der en ser behov for kompetanseutvikling i praksisfeltet. Vi fant i spørreundersøkelsen og intervjuene at for lærere og førskolelærere er erfaringsdeling et omtrent like viktig utbytte som faglig påfyll. Dette bekrefter at det er nødvendig å tenke både faglig påfyll og drøftingstid, dersom en skal nå fram til praksisfeltet og møte deres behov.

Et moment å være oppmerksom på er at enkelte barnehageansatte opplever det vanskelig å delta i felles prosjekter med skolefolk. Dette synspunktet deles imidlertid ikke av alle. Men kunnskapen om at enkelte fra barnehagefeltet opplever samarbeidet som vanskelig, bør høgskolen ha framme i bevisstheten når de eventuelt skal legge opp felles kursdager. Barnehager og skoler har sin egenart, og det ser ut til å være hensiktsmessig å la deler av dagen være delt mellom skole og barnehage.

8.2 Innhold

Også innholdsmessig er det enkelte tema som vi har merket oss. Et av dem handler om antallet flerkulturelle barn i barnehagene. Dette er et tema som ikke ble fokusert i de to skolene vi intervjuet, men det er grunn til å anta at den samme problematikken kan gjelde der òg. Nord-Trøndelag er det fylket som har færrest antall minoritetsspråklige i hele landet. Våre undersøkelser bekrefter at dette gir barnehager og skoler i vårt fylke særegne utfordringer, som handler om å ivareta minoritetsspråklige barn i institusjoner der de er i klart mindretall, og hindre at det er majoritetsperspektivene som blir enerådende. Dette handler i stor grad om å utvikle en bevissthet og faglig kompetanse i hele personalet, ikke bare de som har deltatt i kompetanseutviklingsprosjekt som dette. Det stiller også store krav til forankring i ledelsen.

Flere av respondentene både i spørreundersøkelsen og intervjuene, var opptatt av at det å lage nettverk er et viktig skritt for å få en videre utvikling av sin tverrkulturelle kompetanse. Dette kan sees som en god ettervirkning av prosjektet: Deltakere som har fått litt kompetanse, ser at de har nytte av å møtes, drøfte og lære av hverandre for at de skal komme videre i den flerkulturelle barnehagen eller skolen sin. Noen av de barnehagene som var med i de to første årene av prosjektet, dannet et slikt nettverk straks etter at de avsluttet hos oss. Dette er eksempel på det som nye skoler og barnehager etterspør nå. Faggruppa på HiNT skal ikke lenger drive nettverk, men det er annet nettverksarbeid i gang nå, noen med utgangspunkt i NAFOs fokusvirksomheter i Nord-Trøndelag, og noen med initiativ fra Fylkesmannen.

En av erfaringene faggruppa på HiNT har reflektert over, er at de nettverksdeltakerne som har vært med ei stund, også trenger faglige utfordringer. De trenger erfaringsutveksling med andre som har lang erfaring, sånn at de kan styrke sin egen kompetanse og ikke alltid havner i en veilederrolle. Det er positivt at noen er innstilt på å yte i nettverket, men viss en skal orke å holde på over tid, må det være en gjensidighet i å gi og å få. De "gamle" har på lik linje med nye deltakere, behov for å finne eksempler på praksis eller måter å utvikle seg på som kan drive dem videre i arbeidet. Dersom det ikke finnes gode nettverk eller modeller i nærområdet, må en muligens utvide området, for å dekke også erfarne deltakeres behov. Det er viktig å ta hensyn til denne erfaringa i planlegging av kompetanseutviklingsprosjekter som går over tid.

I noen tilfeller deltok lederne i nettverksbarnehager og skoler på kompetansehevingssamlingene. Andre enheter sendte pedagoger og assistenter som drev prosjektet lokalt, til samlingene. I enkelte tilfeller kom bare ufaglært barnehagepersonale. Vi ser at de enhetene som deltok med både ledere og annet pedagogisk personale, ser ut til å ha hatt stort utbytte av prosjektdeltakelsen. Det er nødvendig både for forankring, prioritering, langsiktighet og implementering av nye tanker, kompetanse og praksis at lederne er involvert i utviklingsprosjekter. Lærdommen må være at høgskolen må satse mye på å få ledere med på kompetanseutviklingsprosjekter dersom vi skal få best mulig resultat ut av dem.

Det mange av lærerne er opptatt av i etterkant av prosjektet, er at kompetansen om likeverdig opplæring til alle, også minoritetsspråklige elever, må spres til alle ansatte i skolen. Denne tematikken starter gjerne hos noen ildsjeler på skolen, men for at det skal være en integrert del av hele skolens virksomhet, er det nødvendig at bevisstheten og handlingskompetansen rundt de minoritetsspråklige barna finnes hos alle lærerne. Våre funn tyder på at noen barnehager er kommet litt lenger på dette feltet: Noen av de barnehagene som har fått kompetanse på feltet, har i alle fall i en viss grad greid å spre kompetansen ut blant flere ansatte. Flere steder er det laget egne team som fungerer som kompetansespredere og som organiserer det flerkulturelle arbeidet. I mange skoler gjenstår det ennå mye på å få denne kunnskapen til å prege enhetene. Denne utfordringa gjelder etter vår oppfatning også ved høgskoler og andre institusjoner i samfunnet. Også her er ledernes prioriteringer og signaler til sine ansatte av avgjørende betydning. Dersom holdninger og kompetanse skal spres i enheten, og dersom alle lærerne skal oppleve at de minoritetsspråklige også er deres ansvar, må lederne gi tydelige signaler. Det trengs ledere med kompetanse på området, og ledere som kan motivere og inspirere til økt bevissthet om alles ansvar for en god, ressursorientert flerkulturell skole. Der ildsjeler og ledelse kan arbeide sammen, er erfaringene fra prosjektet at det kan skje store og positive forandringer når det gjelder å profesjonalisere arbeidet med kulturelt mangfold.

En av erfaringene fra intervjuene, var at det ikke var lett for deltakerne i intervjuene å gjengi mye konkret kunnskap de hadde fått med seg fra samlingene. Noen punkter, spesielt om språklæring, ble nevnt, men ellers var det mest snakk om økt bevissthet. Hva sitter en igjen med om en ikke kan gjengi mye konkret av det en har lært? I et dannelsesperspektiv er det ikke de enkelte delene av kunnskap som er det vesentlige, men den helheten og veksten all kunnskap kan gi et menneske. En forelesning kan gi utbytte i form av generell vekst og forståelse, sjøl om en ikke kan gjengi forelesninga og dens ulike punkter. Den svenske pedagogen og forfatteren Ellen Keys blir gjerne sitert for sin definisjon av danning; som det vi har igjen når vi har glemt alt vi har lært. Kanskje er det den økte forståelsen og bevisstheten rundt emnet som er det viktigste samlede utbyttet både for barnehagene og skolene. De kan ikke gjengi så mye konkret av hva de har lært i prosjektet, men de er sikre på at de har fått en bedre forståelse for og økt bevissthet om minoritetsspråklige barns ressurser og behov i barnehage og skole. De er underveis i en dannelsingsprosess som vi ser som helt nødvendig i det flerkulturelle samfunnet. Å bidra til denne bevisstgjøringa var et hovedmål i prosjektet både overfor barnehagene og overfor skolene.

8.3 Oppsummering

Innledningsvis fokuserte vi på to problemstillinger som vi ønsket at denne undersøkelsen skulle gi svar på. For det første ville vi finne ut av hvilket utbytte deltakerne hadde hatt av å delta i kompetanseutviklingsprosjektet i regi av NAFO, Fylkesmannen og HiNT. For det andre ønsket vi å undersøke en antakelse om at noen av metodene og erfaringene fra HiNTs deltakelse i dette arbeidet kunne ha en viss overføringsverdi til andre prosjekter eller målgrupper. Motsatt ville vi finne ut om noen av erfaringene ga oss kunnskap om arbeidsformer eller organisering som burde unngås. Det første spørsmålet er grundig gjennomgått i forrige avsnitt, og har gitt noen momenter til en innholdsliste over viktige tema som deltakerne mener var viktige. Deltakerne etterlyste dessuten en formalisering av den kunnskapen de hadde fått med seg i prosjektet. På bakgrunn av disse tilbakemeldingene har den tverrkulturelle faggruppa tatt initiativet til å lage et nytt studietilbud¹¹, der mange av temaene fra undersøkelsen er tatt inn. Disse er imidlertid særegne for dette spesielle prosjektet, og vil ikke være til nytte for andre prosjekter.

Når det gjelder spørsmålet om overføringsverdi, mener vi å ha fått bekreftet at en del av metodene som NAFO la opp til, og som vi senere utviklet til en egen modell, kan ha overføringsverdi. Noen endringer som ble gjort underveis, ville vi i ettertankens lys ha gjort annerledes. Ut fra analysen av spørreundersøkelsen, fokusgruppeintervjuene og faggruppas erfaringer med å drive prosjektet i fem år, vil vi avslutningsvis framheve følgende momenter som viktige erfaringer, som kan ha overføringsverdi til andre prosjekter:

- Deltakelse, faglig støtte og forankring av prosjektet i **et nasjonalt kompetansesenter** (NAFO) var av avgjørende betydning for at kvaliteten på prosjektet lokalt ble god og var viktig for å hente kunnskap, inspirasjon og erfaring fra andre høyskoler, fylker og barnehager. Årlige nasjonale konferanser med presentasjoner fra ulike prosjekter (også våre), bidro med både teoretisk inspirasjon og praktiske eksempler. NAFO stilte også på de lokale samlingene med **forelesere på nasjonalt nivå**, noe som både var svært viktig for legitimiteten, og som skapte entusiasme for prosjektet og sikret deltakernes (også HiNT-ansattes) utbytte.
- Fylkesmannens deltakelse i prosjektet var med og ga **legitimitet** til prosjektet og sikret deltakelse fra barnehagene og etter hvert også skolene. Vi lyktes ikke like godt i å mobilisere ansvarlige på kommunenivået.
- **Forankring i og støtte fra ledelsen** både på HiNT og de barnehagene og skolen som sendte deltakere var av avgjørende betydning.
- At HiNTs ledelse og Fylkesmannen valgte å gå inn med **økonomiske midler** i tillegg til de midlene som ble kanalisert gjennom NAFO, var en forutsetning for at det ble etablert en gruppe (Tverrkulturell faggruppe) på tvers av fag, sammensatt for å dekke sentrale temaområder. Timerressursen til å arbeide med prosjektet gjorde det mulig å prioritere

---

¹¹ Studietilbudet på 30 studiepoeng er kalt «Kulturelt mangfold og læring», går over to semester og kom i gang våren 2012.

arbeidet, og bidro til utvikling av et tverrfaglig samarbeid, faglig utvikling gjennom deltakelse på samlinger med nasjonale kapasiteter på området, og til en økt kontakt (og tverrfaglig kvalitet på kontakten) med praksisfeltet. Uten denne ressursen ville prosjektledelsen sannsynligvis vært redusert til en eller to personer, som måtte alternerte på å delta.

- En **symbolsk økonomisk støtte** (ca. 10 000, etter søknad til NAFO) til et utvalg barnehager de første årene, gjorde det lettere for barnehagene å ta seg råd til å sende deltakere til samlinger og nettverksmøter. Midlene var tenkt til å lønne vikarer. At denne støtten ble fjernet, førte til noe mer motstand mot å sende deltakere til samlingene, og i alle fall til å sende mer enn en. Erfaringer med kompetanseutvikling gjennom konferanser/fagdager, peker ofte på betydningen av at mer enn en fra hver institusjon deltar.
- At faggruppa på HiNT og Fylkesmannen bestemte seg for å gjøre samlingene **åpne for alle** barnehager i fylket, og gratis for alle, bidro til at flere enn de som hadde søkt NAFO om å bli prosjektbarnehager fikk delta, og til at samlingene trakk tilstrekkelig antall deltakere hver gang. At det ble spandert gratis lunsj på samlingene, var nok også et symbolsk trekkplaster, om enn ikke av de største. Det viktigste var at det skapte en arena for uformelle samtaler rundt bordene, der deltakerne kunne søke kontakt med andre deltakere eller forelesere.
- Vi erfarte at når man arrangerer fagsamlinger og nettverk over flere år, kan det være nødvendig å **skille mellom «gamle» og «nye» deltakere**. Det var nødvendig å bytte ut barnehager eller skoler som hadde vært med i flere år, fordi veteranene etter hvert kom i en slags veilederrolle, der de sjøl ikke fikk særlig mye utbytte. Noen av disse laget etter hvert et eget nettverk, uavhengig av HiNT.
- **Kombinasjonen av flere metoder** i kompetanseutviklingsprosjektet var gunstig: Fagdager som var åpne for alle, kombinert med nettverksmøter for et utvalg barnehager/skoler som drev sine egne utviklingsprosjekt, veiledet av HiNT, ga mange innganger til kontakt med hver enkelt institusjon. Det bidro også til å utvikle kontakt mellom institusjonene, uavhengig av HiNT. Både midtveis i prosjektet og etter prosjektets slutt, har barnehager tatt initiativ til å fortsette med nettverksmøter, bygd på kontakt som ble etablert i prosjektperioden. Hvor varige slike nettverk vil være, har vi ingen sikker informasjon om. Behovet kan avta, men når kontakten først er etablert, vet institusjonene mer om hvem de kan ha nytte av å kontakte om hva om behovet skulle melde seg senere.
- Å arrangere **felles fagdager/samlinger for ansatte i barnehage og skole**, var et forsøk som vi har overveiende gode erfaringer med. Flere av de pedagogiske problemstillingene og deler av kompetansebehovet var i stor grad felles. I rurale strøk, der befolkningsgrunnlaget tilsier at temaet ikke vil trekke veldig mange, kan slike felles fagdager være en god metode. Det forutsetter at forelesere forberedes på at de skal snakke til en bredt sammensatt faggruppe. De beste erfaringene fra dette forsøket, var at en skole og en barnehage etablerte samarbeidsprosjekter i etterkant av å ha møttes på HiNT. Det forutsetter selvsagt en geografisk nærhet mellom institusjoner som møtes på slike samlinger. Noen mindre positive opplevelser ble meldt fra noen få barnehageansatte, som opplevde at de enkelte ganger ikke ble tatt hensyn til. En historisk rangering mellom barnehageansatte og ansatte i skoleverket, som heldigvis ser ut til å være i endring i dag, er noe en kan være oppmerksom på og søke å

unngå. Å møtes til felles faglig påfyll og drøfting av problemstillinger, kan imidlertid også bidra til å bygge ned slike skiller og øke gjensidig kjennskap og respekt mellom institusjonene. Også i HiNTs ordinære utdanningsvirksomhet, kan det være et mål å arbeide for å styrke kontakt og respekt mellom de respektive lærerutdanningene.

Vi har ingen illusjoner om at alle kompetanseutviklingsprosjekter som HiNTs ansatte deltar i, må ta hensyn til alle momentene på denne lista. Sannsynligvis har andre gjort andre erfaringer, som både utfyller og i noen grad også strider mot våre erfaringer. Det er imidlertid grunn til å peke på at prosjektet denne rapporten beskriver, pågikk over lang tid, det var relativt stort og var åpent for alle barnehager og skoler i Nord-Trøndelag. I tillegg foregikk det lignende prosjekt over hele landet, som vi årlig fikk tilgang til erfaringer og oppsummeringer fra. Rapporten fra prosjektet i Nord-Trøndelag baserer seg derfor ikke på en liten gruppes synsinger om hva vi tror fungerte og hva som ikke fungerte, men på en flerledda undersøkelse med bruk av både kvantitative og kvalitative metoder. Resultatene av undersøkelsen er tydelige, og det er denne tydeligheten som har gitt oss et grunnlag for å bruke tid og krefter på å kartlegge deltakernes og vårt eget utbytte av prosjektet. Dette prosjektet har bidratt til at vi som HiNT-ansatte har fått anledning til både å bygge opp egen tverrkulturell kompetanse og etablere et tverrfaglig samarbeid internt på HiNT. I tillegg har det styrket kontakten med praksisfeltet og dermed lagt grunnlaget for at vår egen undervisning i sterkere grad kan baseres på ferske erfaringer fra barnehage og skole. Vi har et ønske om at i alle fall noen av de erfaringene vi har forsøkt å dokumentere i vår undersøkelse, kan gi inspirasjon til flere enn oss fire.

Levanger, 11.april 2012

Kathrine Moen og Kirsten Lauritsen,
i samarbeid med Ingunn Longva og Solveig Bergstrøm

7. Vedlegg

Vedlegg 1. Liste over samlinger i NAFO-prosjektet og den flerkulturelle skolen 2006 –

- 24.10.2006: Katrine Giæver, NAFO: "Barnehagen som flerkulturell arena. Gjenkjenner vi de flerspråklige barna i rammeplanen?"
- 24.11.2006: Røstadseminaret: Sonja Kibsgaard, Dronning Mauds Minne Høgskolen: "Mangfold i barnehagen"
- 05.02.2007: Helene Valvatne, Høgskolen i Oslo: "Foreldresamarbeid og tospråklig utvikling"
- 29.03.2007: Målfrid Bleka, NAFO: "Foreldresamarbeid, identitet og inkluderende fellesskap" og Heidi Rygg, Levanger kommune: "Mottaksbarnehagen på Leira"
- 2007: Katrine Giæver, NAFO: "Samarbeid på tvers av kulturgrenser. Samarbeid mellom norske ansatte og tospråklige assistenter"
- 28.09.2007: Kulturelt mangfold – et nytt samfunn på trappene. Innhold: Asle Høgmo, Universitetet i Tromsø: "Skolen – et sted å være, et sted å lære?"; Gunhild Vist, NTNU: "forståelse av rasisme og diskriminering" og Kirsten Lauritsen, HiNT: "Somalisk muslim, kvinne og lege – men ikke bra nok her"
- 16.10.2007: Samarbeid på tvers av kulturgrenser. Innhold: Innlegg ved Halsen, Fossli og Dagali barnehager om egne utviklingsprosjekt og Målfrid Bleka, NAFO: "Samarbeid på tvers av kulturgrenser"
- 30.11.2007: Røstadseminaret: Thor Ola Engen, Høgskolen i Hedmark: "Majoritet og minoritet i nasjonsbygginga" og "flerkulturell pedagogikk"
- 26.02.2008: Samarbeid mellom barnehage og skole: Innhold: Benedicte Holst og Torlaug Nettet fra Vevelstadåsen barnehage og skole, Ski kommune: "Lesevenner og språklek" og "Språkopplæring og stimulering i et flerspråklig perspektiv"
- 29.04.2008: Flerkulturell forståelse: Innhold: Marie von der Lippe, Universitetet i Stavanger: "Ulike religioner i barnehagen", Kirsten Lauritsen, HiNT: "Diskrimineringens mange ansikter" og Sahar Ismail, Levanger: "Erfaringer med foreldresamarbeid fra foreldreperspektivet"
- 21.10.2008: Katrine Giæver, NAFO: "Med flere språk i barnehagen"
- 29.10.2008: Sigrun Aamodt, NAFO: "Den felleskulturelle skolen"
- 28.11.2008: Røstadseminaret: Else Ryen: "Flerspråklighet og flerspråklig utvikling" og "Kartleggingsverktøy"
- 27.01.2009: Elin Warme, Lørenskog kommune: "Overgang barnehage – skole" og "Lesevenner"

- 24.03.2009: Sigrun Aamodt, NAFO: "Familielæring"
- 05.05.2009: Sunil Loona, NAFO: "Kulturforståelse og holdningsskapende arbeid"
- 22.09.2009: Møte med islam i skole og barnehage: Kathrine Moen, HiNT: "Religiøst mangfold i samfunn, skole og barnehage" og Ingvild Mestad, HiNT: "Hva er islam?"
- 26.01.2010: Minoritetselven lærer norsk: Ingunn Longva, HiNT: "Språkstimulering, lesing og skriving i barnehage og skole"
- 02.03.10: Barn i krise – hvem kan hjelpe? Sunil Loona og Sigrun Aamodt, NAFO: " Barn på flukt og i krise" og "Hva er hva når barnet strever? Spesialpedagogisk problem, kriseproblematikk eller språkproblem?"
- 19.05.2010: Sissel Østberg, Høgskolen i Oslo: " Østbergutvalgets innstilling om opplæringstilbudet til minoritetspråklige barn, unge og voksne", Kirsten Lauritsen, HiNT: " Barnehagen i kulturell endring – tilpasning og motstand" og Målfrid Bleka, NAFO: "Avslutning av prosjektet og veien videre"

Vedlegg 2: Questback-undersøkelsen

Kulturelt mangfold i barnehager og skoler

Den tverrfaglige faggruppa på HINT har registrert deg som deltaker på en eller flere samlinger i NAFO – prosjektet "Minoritetsspråklige barn i barnehagen" 2006-2010 og HINT - prosjektet "Den flerkulturelle skolen" 2008-2010. Dette spørreskjemaet er en studie av hvilket utbytte du som deltaker har hatt av samlingene som vi har arrangert i prosjektperioden. Vi ber deg derfor om å svare på vedlagte spørreundersøkelse. Det er en kort sak, som ikke tar mange minuttene å svare på. Ditt svar er til stor hjelp for oss!

Din identitet vil holdes skjult

Les om [retningslinjer for personvern](#). (Åpnes i nytt vindu)

1) Hvor arbeider du?

Barnehage

Skole

Administrasjon

2) Hvor mye erfaring i arbeid med minoritetsspråklige vil du si at du har?

Lite

Middels

Mye

3) Har du deltatt i nettverk i prosjektet?

Ja

Nei

---

4) Hvor mange samlinger har du deltatt på?

1 samling

2-5 samlinger

Mer enn 5 samlinger

5) Hvordan vil du oppsummere at det samla utbyttet ditt har vært av disse samlingene?

- Lite utbytte
- Noe utbytte
- Bra utbytte
- Stort utbytte
- Veldig stort utbytte

6) Hva har vært det viktigste utbyttet av samlingen(e)?

7) I hvilken grad har læringsutbyttet fra samlingen(e) hatt betydning for ditt eget arbeid med minoriteter?

- Ikke i det hele tatt
- I liten grad
- I noen grad
- I stor grad
- I veldig stor grad

8) På hvilke av følgende områder har samlingene gitt deg økt kompetanse? Sett gjerne flere kryss.

- Kunnskap om morsmålets betydning
- Kommunikasjon og samarbeid med innvandrerforeldre
- Holdninger til mangfoldet i barnegruppe og foreldregruppe
- Overgangen barnehage-skole
- Betydningen av majoritet og minoritet

- Religionens betydning
  - Kunnskap om flerspråklighet
  - Kjennskap til mulige samarbeidsparter i arbeidet med minoritetsspråklige barn
  - Bevisstgjøring omkring en flerkulturell barnehage og skole
  - Annet: (beskriv)
-

9) Hvilke behov for kompetanse på det flerkulturelle området har du nå?

A large empty rectangular text area with a light gray background and a thin border. It contains no text. On the right side, there are three small square buttons stacked vertically. On the bottom left and bottom right corners, there are small square buttons with left and right arrow icons respectively.

10) Andre forhold av betydning for det flerkulturelle arbeidet på din arbeidsplass?

A large empty rectangular text area with a light gray background and a thin border. It contains no text. On the right side, there are three small square buttons stacked vertically. On the bottom left and bottom right corners, there are small square buttons with left and right arrow icons respectively.

11) Hva skal til for at det kan skje en videre utvikling på dette området på arbeidsplassen din?

A large empty rectangular text area with a light gray background and a thin border. It contains no text. On the right side, there are three small square buttons stacked vertically. On the bottom left and bottom right corners, there are small square buttons with left and right arrow icons respectively.

8. Referanser

- Aamodt, S., & Hauge, A.-M. (2008). *Familielæring og andre modeller innenfor flerkulturell opplæring*. Oslo: Universitetsforl.
- Bernard, H. R. (1994). *Research methods in anthropology : qualitative and quantitative approaches* (2nd ed.). Thousand Oaks, Calif.: Sage.
- Gjervan, M., Bleka, M., & Andersen, C. E. (2006). *Se mangfold! : perspektiver på flerkulturelt arbeid i barnehagen*. Oslo: Cappelen akademisk forl.
- Gjervan, M. (red.) (2006). *Temahefte om språklig og kulturelt mangfold*. [Oslo]: Kunnskapsdepartementet.
- Hauge, A.-M. (2007). *Den felleskulturelle skolen* (2. utg. ed.). Oslo: Universitetsforl. Kunnskapsdepartementet. (2007). *Likeverdig opplæring i praksis! : strategi for bedre læring og større deltakelse av språklige minoriteter i barnehage, skole og utdanning 2007-2009*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Lauritsen, K. (2009). *Notat til Kunnskapsdepartementet, Østbergutvalget om tilbudet til små barn i asylmottak*.
- Lauritsen, K. (2011). Barnehagen i kulturell endring - tilpassing og motstand. In B. Bae & T. Korsvold (Eds.), *Barndom, barnehage, inkludering* (pp. 55-75). Bergen: Fagbokforlaget.
- Rambøll. (2010). *Evaluering av kompetansetiltaksprosjekt i språkstimulering og flerkulturell pedagogikk for barnehageansatte 2005-2009 i regi av NAFO. Rapport*. Oslo: Retrieved from http://www.ramboll-management.no/news/publications/2010/~media/Images/RM/RM%20NO/PDF/Publikasjoner/2010/21011274_kompetansetiltaksprosjekt.ashx.
- Repstad, P. (1993). *Mellom nærhet og distanse : kvalitative metoder i samfunnsfag* ([2. utg.] ed.). Oslo: Universitetsforl.
- Schultz, J.-H., Støre, H., & Hauge, A.-M. (2008). *Ingen ut av rekka går : tilpasset opplæring for Shaza og Kristian* (3. utg. ed.). Oslo: Universitetsforl.
- Tireli, Ü. (2006). *Pædagogik og etnicitet / dialogisk pædagogik i et multikulturelt samfund*. København: Akademisk forlag.
- Utdannings- og forskningsdepartementet. (2003). *Likeverdig utdanning i praksis! : strategi for bedre læring og større deltakelse av språklige minoriteter i barnehage, skole og utdanning 2004-2009*. Oslo: Utdannings- og forskningsdepartementet.